

INUUNERITTA III

**2020-2030 meeqqat inuunerinnissaat
pillugu suleqatigiinnissamut
Naalakkersuisut periusissiaat**

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Inuuneritta III
2020-2030 meeqqat inuunerinnissaat pillugu
suleqatigiinnissamut Naalakkersuisut periusissiaat

©

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik
Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik
Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik

Septembari 2020

Nutserisoq: Zeno Alaufesen

Assit: Christian Klindt Sølbeck, Jørgen Chemnitz (q. 60-61, 68-69)

Titartaasoq, Ilusilersornera: irisager.gl

Naqiterneqarfia: Narayana Press

Ukunanga issuaasoqarpoq: Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaannik
Kalaallit Nunaanni piviusunngortitsiniarnissamut nuna tamakkerlugu iliuusissamik pilersaarutissamut
meeqqat inassuteqaataat, Meeqqat pisinnaatitaaffiit sullissivik MIO, 2019

INUUNERITTA III

**2020-2030 meeqqat inuunerinnissaat
pillugu suleqatigiinnissamut
Naalakkersuisut periusissiaat**

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

isiniarfik

”Isumaqarpunga meeqqat
isumaasa tusarniarnissaat
pingaartuusoq, siunissarmi
tassaavoq meeqqat siunissaat,
aamma pissutigalugu
meeqqat pingaarutilinnik
oqariartuuteqarsinnaanerat.”

IMARISAI

SIULEQUT 8

1 AALLAQQAASIUT 10

2 PERIUSEQ 22

OQALOQATIGIINNIKKUT
SULEQATIGIINNIKKULLU ILIUUSEQARNEQ 24
NUNAQQATIGIIT NALEQARTITAANNIK
NUKITTUFFIINILLU UKKATARINNINNEQ 27

3 NALEQQAT 28

NALERAQ 1: ISUMAKKUT PEQQISSUSEQ 32
NALERAQ 2: INUUNERMI PEQQINNARTUMIK AALLARTINNEQ 40
NALERAQ 3: MEERAANEQ PEQQINNARTOQ
SUSASSAQARFIULLUARTORLU 46
NALERAQ 4: MEEQQAT TAMARMIK
PERORIARTORNERMI PITSAASUNIK ATUGAQASSAPPUT 52

4 AAQQISSUUSSAANEQ 59

5 ATUUTSITSILERNEQ PIFFISSARITITAASULLU 68

6 PAASISSUTISSAT NALILERSUINERLU 72

7 ISUMAGINNINNERMUT, ILINNIARTITAANERMUT
PEQQISSUTSIMULLU SUSASSAQARFIMMI
PERIUSISSIANUT ALLANUT ATASSUSIINEQ 78

8 NUNANI TAMALAANI ANGUNIAKKANUT
KAAMMATTUUTINULLU ATASSUSIINEQ 82

ASSILIAQ PAASISSUTISSIISOQ: PEQQISSUSERPUT KISITSISINNGORLUGU 85

INUUNERITTA III-MUT TAKUSSUTISSAT 90

NAJOQQUTAT ALLATTORSIMAFFIAT 94

SIULEQUT

Nunatsinni meeqqat tamarmik sivisuumik pitsaasumillu inuuneqarnisamat pitsaanerpaanik periarfissaqassapput. Periarfissatik tamaasa piviusunngortissinnaaniassagamikkit sassarsinnaassallutillu ineriartorsinnaassapput.

Meeqqat toqqissisimallutik pitsaasumik ilaqutariittut inuuneqassapput. Meeqqat angerlarsimaffimmi angerlarsimaffiullu avataani ataatsimoorfinnut peqqinnartunut, toqqissimanartunut akuutitsisunullu ilaasinnaassapput.

Meeqqat siunissaraagut nalitsinni inuusut. Meeqqat siunissaasa isumannaarnissaat angajoqqaat akisussaaffigaat. Meeqqat inuunerinnissaat qulakkeerniarlugu susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiissaagut. Kikkut tamarmik ikiuinissamat periarfissaqarlutillu akisussaaffeqarput.

Inuuneritta III tasaa voq meeqqat inuunerinnerulernissaat pillugu oqaloqatigiinnissamat suleqatigiinnissamullu qaaqqusissut.

Anna

Anna Wangenheim

*Peqqissutsimut
Naalakkersuisoq*

Martha Abelsen

Martha Abelsen

*Isumaginninnermut,
Ilaqtariinnut Inatsisinillu
Atuutsitsinnermut
Naalakkersuisoq*

Karl

Karl Frederik Danielsen

*Ilinniartitaanermut,
Kultureqarnermut
Ilageeqarnermullu
Naalakkersuisoq*

1

AALLAQQAAASIUT

SIUNERTAQ ANGUNIAGARLU

Inuuneritta III-mi pingaarnertut anguniagaavoq meeqqat inuunerinnissaat anguniarlugu ataatsimut isigisumik susasaqarfiit akimorlugit ataatsimoorussamik tunngaviliinissaq, tamannalu oqaloqatigiinnermik tunngaveqarlunilu suleqatigiinnikkut piviusunngortinneqassaaq.

Inuuneritta III-mi anguniagaavoq meeqqat tamarmik pitsaasumik peqqinnartumillu inuunermi aallartiffeqarnissaannik aamma meeraanermi atugarissaarnissaannik peqqissuunissaannillu qulakkeerinnineq.

SULLINNIAKKAT

Inuuneritta III-mi sullinniakkat tassaapput meeqqat tamarmik 0-18-inik ukiullit, taakkua ilaqutaat qanimullu attaveqarfigisartagaat.

NALEQQAT

Inuuneritta Ill-miipput naleqqat sisamat peqqissutsimut
siuarsaanissamut pitsaaliuillunilu suliaqarnermi
susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnermi ataatsimik
siunnerfeqarnissamik qulakkeerinnittussat.

NALERAQ 1: ISUMAKKUT PEQQISSUSEQ

Meeqqat tamarmik isumakkut peqqissuullutik inuussapput ataatsimoorfinnullu, ilorrisimaarfigisaminnut peqataalluarfigisinnaasaminnullu, peqqinnartunut akuutitsisunullu ilaasinnaassallutik. Taakkunani piginnaasatik ineriartortissinnaassallugillu unamminartitamik qaangersinnaassallugillu inuit allat ilagalugit ataatsimoorfinnut akuulersinnaassapput.

NALERAQ 2: INUUNERMI PEQQINNARTUMIK AALLARTINNEQ

Meeqqat tamarmik atugarissaarnermik ineriartornermillu siuarsaasumik toqqissillutik isumassorneqarlutillu inuunertik peqqinnartumik aallartisaat. Meeqqap inuunermi periarfissarisinnaasaanut ullut 1.000-t siulliit pingaaruteqarluinnarput.

**NALERAQ 3:
MEERAANEQ
PEQQINNARTOQ
SUSASSAQARFIULLUARTOQ**

Meeqqat tamarmik peqqinnartumik inooriaaseqarnermik peqqinnartunillu ileqqoqarnermik siuarsaasumik susassa qarfiulluartumillu inuuneqassapput.

**NALERAQ 4:
MEEQQAT TAMARMIK
PERORIARTORNERMINNI
PITSAASUNIK
ATUGAQASSAPPUT**

Meeqqat tamarmik peroriartornerminni toqqissisimanartunik pitsaasunillu atugaqassapput, aamma nakuusernermut innarlerneqarnermullu illersorneqarlutillu tupamit aangajaarniutinillu ajoquserneqassangillat.

”Ataqqinnikkuma
inoqatinnut iluamik
pinnikkuma uanga
aamma assinganik
pineqassallunga
nalunngilara.”

INUUNERITTAMIIT INUUNERITTA III-MUT

Inuuneritta III naqqaniit aallartinngilaq, innuttaasulli peqqinnerulernissaannik suliniutini Inuuneritta-mi (2007-2012) aamma Inuuneritta II-mi (2013-2019) sulinermi ilisimasarilikkat misilittagarilikkallu aallaavigalugit suliaavoq.

Inuuneritta-mit aamma Inuuneritta II-mit misilittakkanit ersersinneqarpoq pitsaaliuilluni suliniutit susassaqarfiit akimorlugit qanimut suleqatigiinnikkut atuutilersinneqaraangata pitsaanerpaasartut.

Suliniutip Inuuneritta II-p qiteqqunnerani nalilersuinermi innersuussutigineqarpoq suleqatigiinneq suliniutillu assigiinngitsut pillugit susassaqarfiit akimorlugit ataqatigiissaarineq periusissiallu imminnut attuumassuteqartut allatut ingerlanneqartariaqartut.

Suliniutip qiteqqunnerani nalilersuinermi aamma innersuussutigineqarpoq siunissami naalackersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit kommunillu akimut suleqatigiisilersinniarlugit inuiaqatigiit akuutillugit oqaloqatigiittoqarlunilu suleqatigiittoqassasoq.

INUUNERINNEQ

Innuttaasut peqqinnerulernissaannik suliniutaasimasut Inuuneritta (2007-2012) aamma Inuuneritta II (2013-2019) assigalugit Inuuneritta III-mi oqaaseq peqqissuseq inuunerinnertut pitsaasumillu inuuneqartutut misiginertut isigineqarpoq.

Inuit allat peqatigalugit inuunerinneq anguneqartarpoq. Tamanna pingaartumik meeqqanut ilaqtariinnilu atuuppoq. Qanigisagut ajungitsumik attaveqarfigisarutsigit inoqatinut allanut akuulernissamut inuiaqatigiinnilu peqataalluarnissamut nukissaqarnerulissaagut.

Nappaatinut akiuussinaneq inuunermilu unamminartunik qaangiisinaananeq meeraanermi peroriartornermilu tunngavilerneqartarlutillu angajoqqaanit, ilaquttanit qanigisanillu sunnerneqartarput. Peroriartornermi atugassarititaasut inuiaqatigiinnilu tunngaviusutut aalajangersarneqartut inuup peqqinnartumik inooriaaseqarnissamut periarfissaanut aalajangiisuulluinnarput.

Inuk peqqikkumalluni peqqinnerulerumalunilu iliuuseqangaarsinnaagaluartoq iliuuseqarnissamut periarfissarpassuit inuiaqatigiinniittarput.

Peqqinnartumik pitsaasumillu inuuneqarnissamut tunngaviusut atuussinnaaniasammata innuttaasut inuunermi atugassarititaasa pitsanngorsarnissaat Inuuneritta III-mi suli sulissutigineqassaaq.

Takussutissiami 1-imi takuneqarsinnaavoq peqqissuseq inuiaqatigiinni ulluinnarnilu inuunitsinni pissutsinit avatangiisitsinnit qanoq sunnerneqartartoq. Pissutsit taakku aallunnerisigut pitsaasumik peqqinnartumillu inuuneqarnissamut periarfissat pitsanngorsarsinnaavagut. Susasaqarfiit tamarmik kikkut tamarmik pitsaasunik periarfissaqarlutillu atugaqarnissaat sulissutigippassuk peqqissutsimut tunngatillugu naligiinngitsumik atugaqarneq akiorneqarsinnaassaaq

Takussutissaq 1: Peqqissutsitsinnut tunngavileeqataasut.

Takussutissiaq *Social Determinants of Inuit Health in Canada*, Inuit Tapiriit Kanatami, 2014, isumassarsiorfigalugu Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfimmit ineriartortinneqarpoq.

ILISIMATUSARNEQ ILISIMASALLU

Pingaaruteqarluinnarpoq Inuuneritta III-mi suliniutit aallartisarneqartut ajuunngitsumik allannguinnessaasa ilimannarlunnarnerannik ilisimatusarnermik aamma/imaluunniit ilisimasaniq tunngaveqarnissaat. Tamatuma saniatigut suliniutit innuttaasunit nunaqqatigiinnillu isumaqarluartutut misigineqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Ilisimatusarnikkut paasineqarpoq peqqissutsimik atugarissaarnermillu siuarsaaneq anguniagarineqaraangat susassaqarfinni assigiinngitsuni suliniuteqarnissaq amerlanertigut pisariaqartartoq. Peqqissutsimik siuarsaaneq pitsaaliuinerlu taamaalillutik tassaassapput aaqqissuussaasut, inunnut ataasiakkaanut inuiaqatigiinnillu tunngasut.

AAQQISSUUSSAASUMIK PITSAALIUINEQ

Tassaavoq peqqinnartunik tunngaviliineq taamaalillunilu tunngaviusut taakku iluanni inuusut tamaasa sunnersinnaanerit. Taamaattumik aaqqissuussaasumik pitsaaliuineq inuiaqatigiinni assigiinngissitaarnermik annikillisaaqataasinnaavoq.

Aaqqissuussaasumik pitsaaliuineq tassaasinnaavoq imigassaq tupalu pillugit inatsisiliorneq, aamma ullukut paaqqinnittarfinni, atuarfinni suliffeqarfinnilu timimik aalatitsinermut peqqissutsimullu politikkinut tapersiisunik atuarfinni ullukkullu paaqqinnittarfinnik pequsersuineq.

INUNNUT ATAASIAKKAANUT TUNNGASUMIK PITSAALIUINEQ

Tassaavoq sullinniakkanut aalajangersimasunut tunngasoq peqqinnartumillu inooriaaseqarnermut tapersiisumik inunnik ataasiakkaanik siunnersuineq ilitersuinerlu kiisalu neqeroorutit peqqinnartumik inooriaaseqarnermik tapersiisut. Taakku tassaasinnaapput angajoqqaanik pikkorissaanerit, pujortarunnaarnisamik neqeroorutit oqarasuaatikkulluunniit siunnersuineq.

INUIAQATIGIINNI PITSAALIUINEQ

Tassaavoq innuttaasunut tamanut tunngasoq aamma peqqinnartumik aalajangiinissamut ilisimasaniq siammarsaaneq. Taakku tassaasinnaapput qaammarsaaneq paasissutissallu.

PEQQISSUTSIMIK SIARSAANEQ PITSALIINERLU

Pitsaliineq tassaavoq kissaatiginngisamik, soorlu nappaammik ajutoornerniluunniit, pinaveersaartitsineq. Peqqissutsimik siarsaaneq tassaavoq peqqinnermik atugarissaarnermillu siarsaaneq inunnillu peqqissuutitsineq.

PEQQISSUTSIMIK SIARSAANEQ tassaavoq peqqissuuneq, atugarissaarnerq pitsaasumillu inuuneqarneq. Peqqissutsimik siarsaanermit assersuutigineqarsinnaapput nunaqqatigiinni kulturimut tunngasumik isumaqarluartumillu sunngiffimmi neqeroorutit, suliffeqarfimmi timersorsinnaaneq, angajoqqaanngortussanik piareersaaneq, inuusuttut ornittagaat toqqissisimanartut isumassarsiorfiusullu.

PITSALIINEQ tassaavoq nappaatinik inuuniarnikkullu ajornartorsiutinik pinaveersaartitsineq. Pitsaliinermit assersuutigineqarsinnaapput kigutinik isumaginnineq, peqqinnermik isumaginnineq, akiuussutissanik kapisinerit.

Amerlanertigut suliniutit peqqissutsimik siarsaanerullutillu pitsaliuisarput.

EMPOWERMENT

Peqqissutsimik siarsaanermit empowerment tunngavigineqassaaq. Empowerment nutsiinnavillugu isumaqarpoq "pissatsitsineq" aamma "piginnaaneqalersitsineq". Empowerment tassaavoq ineriartortitsinikkut inuit inuunerminni atukkaminik ilisimaarinnilernerat aamma inuiaqatigiinnik imminnillu allannguinissamut nukkakkiartornerat.

Peqqissutsimik siarsaanermit piginnittutut, pissatsittutut iliuseqarsinnaasutullu misigilersitsiniarluni peqataasut ineriartornissaat ukkatarineqassapput. Peqataasunik ukkatarinnineq tassaavoq inunnik akuutitsineq aamma peqqinnerulernissaq atugarissaarnerulernissarlu anguniarlugit iliuseqarnissamut kajumissaarineq. Iliuseqartoqassappalli inuit peqqinnartumik toqqaanissaminut periarfissaqartariaqarput.

NUKITTUFFIIT PERIARFISSALLU

Peqqissutsimik siuarsaanermi inoorusussutsip, inuunermi nuannaarnerup, iliuuseqallaqqinnerup ulluinnarnilu nukissaqartutut misiginerup pitsanngorsarnissaat anguniagaasarpog. Taamaattumik inuit inuunerminni ataqatigiilersitsisutut siunertaqartutullu misigilissutigisartagaat ukkatarineqassapput. Inuit inuunerminni ataqatigiitsitsisutut misigilluinnartut inuunermi unamminartunik qaangiilluarnerusarlutillu timikkut isumakkullu atugarinnerusarput.

Peqqissutsimik siuarsaneq periarfissanik eqqarsaateqarnermik aamma inuup nammineq ataqatigiissutsimik maluginnissinnaaneramik nassuerutiginnilluni ataaniit qummut isiginnittaaseqarnermik aallaaveqarpoq. Taamaattumik peqqinnerulersitsiniarluni sulinermi innuttaasut naleqartitaasa kulturiisalu akuliutitinnissaat pingaaruteqarpoq.

Tassa Inuuneritta III-mi periarfissat ukkatarineqarput: Qanoq pisoqarnissaanik kissaateqarpugut? Suna aallartisassallugu pissusissamisussava? Susassaqarfiit akimorlugit aamma nuna tamakkerlugu inoqarfinni ataasiakkaani suleqatigiinnikkut suut aallartisarsinnaavagut?

Ukiuni 10-15-ini kingullerni peqqissutsikkut atugaqarnissaasa sulissutigineratigut unamminartut ilorraap ajortulluunniit tungaanut allanngungaarsimanngillat. Kisianni peqqissutsikkut naligiinnginneq ernumanaatilimmik annertusiartorpoq.

Meeqqat tamarmik pitsaasumik toqqissisimasumillu atugaqarnissaat ataatsimoorluta naligiinnginneq tamanna akiorsinnaavarput, tamannami pitsaasumik peqqinnartumillu inuuneqarnissamut aalajangiisuulluinnarmat.

Inuuneritta III-mi 2030-p tungaanut meeqqat inuunerinnissaat siuarsarnejassaaq makkua ukkatarinerisigut:

- ♥ Nukittuffiit periarfissallu
- ♥ Pisussaatitsisumik suleqatigiinnerit akimullu suleqatigiinnerit
- ♥ Innuttaasunik, tassunga ilanngullugit meeqqanik ilaqutaannillu, akuutitsineq.

2

PERIUSEQ

Ukiuni 10-15-ini kingullerni peqqissutsumik siuarsaanermi paatsuugassaangitsumik ersersinneqarpoq innuttaasut peqqissusaat atugarissaarnerallu ilorraap tungaanut ingerlatinneqalissappata suliniutit susassaqarfiit arlallit qanimut suleqatigalugit sapinngisamillu innuttaasunut qaninnerpaatillugit ineriartortinneqarlutillu atuutilersinneqassasut.

Peqqissutsumik siursaaneq ataatsimullu isigaluni sulineramik toqqammaveqarluni meeqqat inuunerinnerulernissaannik suliaqarnissaq Inuuneritta III-mi aallarnisarniarneqarpoq, makkualu ukkatarineqassapput:

OQALOQATIGIINNIKKUT SULEQATIGIINNIKKULLU ILIUUSEQARNEQ

Susassaqarfiit akimut suleqatigilernerisigut oqaloqatigiinnermillu ukkassinikkut iliuuseqartoqassaaq. Meeqqat inuunerinnerulernissaannik angusiniarnermi ilaqutariit, qanimut attavigisartakkat nunaqqatillu akuutinneqassapput.

NUNAQQATIGIIT NALEQARTITAANNIK NUKITTUFFIINILLU UKKATARINNINNEQ

Nunaqqatigiit naleqartitaat nukittuffiilu aamma ataatsimoorfinnik peqqinnartunik ineriartortitsineq peqqissutsumik siuarsaanermi aallaaviussapput.

OQALOQATIGIINNIKKUT SULEQATIGIINNIKKULLU ILIUUSEQARNEQ

Inuuneritta III-mi ukiut marluk siullit ineriartortitsiffiupput, tassa suliniutit maanna ingerlanneqartut saniatigut suliniut pillugu suleqatigeeriaatsit ineriartortinnegassapput. Suliniutip atuunnerani tamarmi suleqatigiinnerit pilersinneqartuannarsinnaapput.

Suleqatigiinnikkut qulakkeerneqassaaq peqqissutsumik siuarsaalluni pitsaaliuiniaarlunilu suliaqarnermi naalackersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit, kommunit, peqqinnisaqarfik, Kalaallit Nunaanni Politiit, peqatigiiffiit, inuussutissarsiortut, innuttaasut ingerlatsisullu allat akornganni pisussaatisumik suleqatigiittoqarnissaa. Suleqatigeeriaatsimi pilersitseqatigiinneq aallaavigineqarpoq, tassa susassaqarfimmi ingerlatsisut naleqquttut ataatsimoorlutik susassaqarfimmi ilorraap tungaanut ingerlatitsisumik allannguuteqassapput.

SULEQATIGIINNERIT

Suleqatigiinnerit tassaapput suleqatigeeriaatsit aqqissueriaatsillu, pisortat suliffeqarfiinni inuillu nammineq kajumissutsiminnik suliaqarfinni oqaloqatigiinnissamik ataatsimullu aqqiissutissanik pisussaaffiliisut.

Suleqatigiinneq pissusissamisoortarpoq suleqatigiit piginnaasamikkut, nukissamikkut ilisimasamikkullu ataqatigiissitsiumagaangata, ajornartorsiutit piviusut aqqiissteqarfiginiarlugit imaluunniit suleriutinik aamma sammisassanik nutaanik ineriartortitsiniarnermi angusaqarluarfiginiarlugit.

Suleqatigiinni suleqatigiinnermi siunertaavoq ataatsimoorluni isumassarseqatigiinneq. Tassa imaappoq ataatsimut suleqatigiinnikkut pissarsiaqarnerusarput, immikkoorlutik kisimiillutik suliaqarnermiit.

PILERSITSEQATIGIINNEQ

Pilersitseqatigiinneq tassaavoq innuttaasut, inuiaqatigiit, pisortaqarfiit aamma/imaluunniit ingerlatsisut namminersortut suliami ataatsimoorussassami ineriartortitsinissamik ataavartumillu aqqiissuteqarnissamik naligiillutik suleqatigiinnerat.

Ataatsimoorluni inuunerinnerup anguneqartarnera Inuuneritta III-mi aallaaviuvoq. Taamaattumik Inuuneritta III-mi suliniutit najugaqarfinni suut kissaatigineqarnerannik, isumaqarluarnerannik ajornannginnerannillu oqaloqatigiinnikkut eqqartueqatigiinnikkullu ineriartortinneqassapput. Eqqartuinerit taakku tunngavigalugit suliniutit aalajangersimasut pillugit pisortatigoortumik isumaqatigiittoqarsinnaavoq.

Pingaaruteqarpoq suliniutit aallartisareerneqarsimasunik najugaqarfinnilu atuutsitsilernissamat piginnaasanik qulaajaanissaq. Tassunga ilanngullugit inuiaqatigiit, tassa innuttaasut kajumissutsimik sulisut, kattuffiit kommunimilu inuit piumassuseqarluartut, qanoq ikiuutaasinnaallutillu peqataasinnaatiginersut.

Peqqissutsimik siuarsaanerit pitsaaliuinialunilu suliniutit iluatsissappata suliniutit naleqquttutut isumaqarluartutullu innuttaasunit, sulisunit ingerlatsisunillu peqataasunit isigineqartariaqarput.

Taamaattumik Inuuneritta III-mi suliniutit peqataasut isiginnittaasiinik naleqartiannillu akuutitsinermik tunngaveqassapput.

Innuttaasunik oqaloqateqarnek qitiulluinnarpoq. Suliniutinik meeqqanut tunngasunik ineriartortitsinermi atuutsitsilernermilu meeqqat tusaaneqarlutillu akuutinneqassapput. Meeqqat pisinnaatitaaffiunut sullissivik MIO aamma Nakuusa kiisalu meeqqat inuusuttullu pillugit peqatigiiffiit allat isumalluutaapput pingaarutillit meeqqat tusaaneqarnissaannik akuutinneqarnissaannillu qulakkeerinneqataasinnaasut.

Meeqqat inersimasullu meeqqat pillugit isiginnittaasiat oqaloqatiginiarlugit MIO nuna tamakkerlugu angalavoq. MIO tamanna tunngavigalugu meeqqat atugaasa pitsaanerulersinnissaannut kaammattuuteqarpoq. Meeqqat peqqissuunissamat atugarissaarlutillu inuunissamat pisinnaatitaaffitik oqaasinngortikkaangamikkut pingaartumik peqqinnartunik nerisaqarnissaq sunngiffimmilu sammisassaqaarnissaq qitiutittarpaat. Toqqissisimanartumik angerlarsimaffeqarnerup, sinilluarternerup, atisarissaarnerup naammattunillu nerisaqarnerup pingaaruteqassusiat aamma meeqqanit eqqaaneqarput.

NUNAQQATIGIIT NALEQARTITAANNIK NUKITTUFFIILLU UKKATARINNINNEQ

Pitsaaliuilluni suliaqarnermi amerlanertigut unamminartut pinaveersaartikkusutallu ukkatarineqartarput. Inuuneritta III-mi unamminartut taakku sulii aallukkusunneqarput, kisianni peqqissutsimik siuarsaanermik pingaarnertitsilluni, angorusutatsinnik sulilu annerulersikkusutatsinnik ukkatarinnilluni, tamanna pissaaq.

Suliniutit sulisunut sullinneqartunullu isumaqarluassapput. Taamaattumik Inuuneritta III-mik suliaqarnermi najukkani naleqartitat nukittuffiillu qulaajarneqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq.

Najukkani nukittuffiit unamminartullu, aamma suliniutinik aallartisaanissamut ingerlatsinissamullu periarfissat isumalluutillu, pillugit oqaloqatigiinneq tunngavigalugu suliniutit toqqarneqartassapput. Najukkani naleqartitat kulturilu suliami matumani isumalluutaapput pingaarutillit. Pikkoriffiit najukkanilu naleqartitat pingaartinneqartut isumaqarluartullu ingerlateqqinneqarnissaat siunertarineqarpoq.

Naleqartitanik eqqartuineri assersuutigalugu meeqqat ilaqutariillu amerlasuut najukkaminni ilorrisimaarlutillu nuannaarnerat ukkatarineqarsinnaapput. Tamatumani pissutaasinnaasorpasuupput, soorlu: qanimut attaveqarfigisartakkat, ilaquttat, ataatsimoorfik, pinngortitaq kulturilu. Naleqartitat taakku aamma Canadami nunani issittuni, Alaskami, Sibiriimi kiisalu nunani avannarlerni saamini aamma pingaartinneqarput.

Naleqartitat taakku peqqinnerulersitsiniarluni suliaqarnermi pingaaruteqarput, taakkulu unamminartunik qulaajaanertut qulaajarneqassapput.

3

NALEQQAT

Inuuneritta III-miipput naleqqat sisamat peqqissutsimik siuarsaanermi pitsaaliullunilu suliaqarnermi ataatsimik siunnerfeqarnissamik qulakkeerinnittussat. Meeqqat inuunerinnissaat anguniarneranut tunngatillugu naleqqat taakku sisamat tunngaviulluinnarput.

Tulliuttumi naleqqat sisamat ataasiakkaarlugit sammineqassapput tamatumanilu naleqqami ingerlatsisut susasaqarfillu pingaarnerit, meeqqat inuunerinnerulernissaannut tunngatillugu naleqqap pingaaruteqassusia kiisalu suliniutit ingerlanneqartut aallartisar-neqarsinnaasullu ukkatarineqassallutik.

”Kammaqarnikkut,
ilaqutaqarnikkut,
timersortarnikkut, imminut
tatiginerulertoqarsinnaavoq...
imminullu paarigaanni/
aaqqissoraani.”

NALERAQ 1: ISUMAKKUT PEQQISSUSEQ

Meeqqat tamarmik isumakkut peqqillutik aamma ilorrisimaarlutik peqataalluarlutillu ataatsimoorfinnut peqqinnartunut akuutsit-sisunullu ilaallutik inuussapput. Taakkunani piginnaanitik ineriartortissinnaallugillu unamminartut qaangersinnaallugillu inuit allat peqatigalugit ataatsimoorfinnut akuusinnaassapput.

INGERLATSISUT PINGAARNERPAAT

Meeqqat, ilaqtariit qanimullu attavigisartakkat, peqqinnissaqarfimmi sulisut, perorsaasut, ullukkat paaqqinnittartut, atuarfimmi ilinniartitsisut, sungiusaasut, ilinniartitsisut, pitsaaliuineramik siunnersortit sulisitsisullu.

SUSASSAQARFIIT PINGAARNERPAAT

Angerlarsimaffik, peqqinnissaqarfik, ilaqtariinnik sullissiviit, ullukkat neqeroorutit, atuarfiit, najukkami timersoqatigiiffiit sunngiffimmilu neqeroorutit, kattuffiit kiisalu suliffeqarfiit.

NALERAQ 1 MEEQQAT INUUNERINNERULERNISSAANNUT IMA ILUAQUTAASSAAQ

Isumakkut peqqissuuneq inuunermik pitsaanerulersitsisarlungunilu meeqqat ilaquta-riillu atugarissaarlutik peqqillutillu inuunissaannut aalajangiisuusarpoq. Meeqqat ilaqutaallu najukkaminni ataatsimoorfinnut sammisaqarfiusartunut isumaqarluar-tunullu akuunerat isumakkut peqqinnerulernissaannut iluaqutaasarpoq. Taamaat-tumik naleqqami 1-imi ataatsimoorfiit peqqinnartut akuutitsisullu nukittuneruler-sinnissaasa ukkatarinerisigut nunaqqatigiit tamarmik isumakkut peqqissuunis-saannik siuarsaaneq anguniarneqarpoq.

Suliniutit isumaqarluartutut ataqatigiilluartutullu misiginassappata isumakkut peq-qissuunissamik siuarsaanermi inuiaqatigiit innuttaasullu tunngaviusumik naleqarti-taannut attuumassuteqarluinnarnissaat pingaaruteqarpoq. Naleqartitat tassaasin-naapput inussiarnisaarneq, pinngortitamiittarneq, anersaakkut ittunik sammisa-qarneq, *kalaalimernginik* nerinermut atatillugu nukittusutut peqqissutullu misigi-neq imaluunniit ataatsimuussuseq ukkataralugu imminut inoqatillu meeraannik paarsinikkut ataqatigiilluarnermik pilersitsineq.

Ataatsimoorfiit sammisassallu, kulturimik naleqartitanillu, tunngaveqartut amer-lasuut inuunermi nuannaarnermut atassuteqarluinnartittarpaat. Taakku tassaasin-naapput pinngortitami ataatsimoorluni sammisaqarneq, piniaqatigiillunilu aalisa-qatigiinneq, qimatulineq, pinngortitami nerisassiorneq aamma illoqarfimmit nunaqarfimmilluunniit qimagulluni illuaqqami tupermiluunniit unnuineq.

MAANNA NUNA TAMAKKERLUGU SULINIUTIGINEQARTUT

Maanna nuna tamakkerlugu suliniutit naleqqami 1-imi takorluukkamik tapersiisut arlallit ingerlapput. Taakku ilaatigut makkuupput:

MANU

MANU tassaavoq angajoqqaanngortussanut tamanut piareersarfik kiisalu angajoqqaat sisamat tikillugit ukiulinnik meeralinnut ineriartorfissatut neqeroorutaa-soq. Angajoqqaajuneq, attaveqarneq peqqinnartunillu ileqqoqarneq pillugu angajoqqaanik ilinniartitsineq oqaloqateqarnerlu MANU-mi neqeroorutigineqarpoq. Pissutsit taakku meeqqap imminut naleqartinneranik isummakkullu peqqisusaanik ineriartortitsinermut tunngaviulluinnarput.

Angajoqqaanut imigassamik hashimilluunniit ajornartorsiutaasumik atuisuusimasinnaasunut MANU-mi aamma nerooruteqarpoq. Taamatuttaaq angajoqqaanik innuttaasunillu ataatsimiisitsinermik ingerlatsinissamut atugassat suliarineqarsimapput.

MANU susassaqarfiit akimorlugit ingerlanneqarpoq Paarisamillu ataqatigiissarneqarluni.

PIMMATIGINNITTARNERMIC AKIUINEQ

Kammagiitta – Fri for Mobberi nuna tamakkerlugu suliniutaavoq 2011-miilli ingerlanneqartoq. Suliniummi siunertarineqarpoq pimmatiginnittarnermik pitsaaliuineq tamatumani meeqqat angajoqqaallu ulluklut neqeroorutini aamma atuartuni nukarliit pingaarnertut sullinneqarlutik. Kammagiittami naleqartitat tallimat tunngavigineqarput: Akaareqatigiinneq, ataqqeqatigiinneq, isumassuineq, sapiissuseq toqqissisimanerlu.

Kammagiitta nalilersorneqarpoq paasisallu 2020-mi ukiakkut saqqummiunneqasallutik. Paaqqinnittarfinni, atuarfinni inuusuttullu ilinniarsiini pimmatiginnittarnermik pitsaaliuineq pillugu nuna tamakkerlugu periusissiamik ineriartortitsinermut nalilersuineq ilanngunneqarpoq. Pimmatiginnittarnermik pitsaaliuinissaq aamma atugarissaarnerulersitsiniarnissaq isummakkullu peqqissuunissamik siuarsaaneq periusissiami siunertarineqarpoq.

Ilinniartitaanermi, isumaginninnermi peqqissutsimilu susassaqarfiit akimut suleqatigalugit periusissiaq ineriartortinneqarpoq Ilinniartitaanermullu Aqutsisoqarfimmit ataqatigiissarneqarluni.

SULIFFEQARFIIT PEQQINNARTUT

Suliffeqarfiit Peqqinnartut tassaavoq ukiuni pingasuni misiliutitut suliniut 2017-2019 CSR Greenland-imit, Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiannit Paarisamillu ingerlanneqartoq.

Suliniut Suliffeqarfiit Peqqinnartut-p pingaarnertut siunertaraa suliffeqarfinni peqqissutsip atugarissaarnerullu pitsaanerulersinneratigut innuttaasunik peqqissutsimik siuarsaanerup tapersernissaa. Suliniummi oqaatsit pingaarnertit tassaapput inuummarissaasunik ilinniartitsineq, periusissiornikkut peqqissutsimik aqutsineq aamma suliffeqarfinni suliniutinik peqqinnartunik atuutsitsilerneq.

2020-miit Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata inuummarissaasunik ilinniartitsineq isumagilissavaa.

THINKINUK

ThinkInuk tassaavoq imminut toquttarnermik pitsaaliuilluni suliniut isumakkut peqqissutsimik atugarissaarnermillu ukkatarinnittoq. ThinkInuk-mi sulisut isumakkut peqqissuunissamik siuarsaanissamut ilitersuisutut ikorfartuillunilu oqaloqateqartartut ilinniartinneqartarput. ThinkInuk-mi innuttaasunik ataatsimiisitsinikkut aamma isumakkut peqqissuunissamik siuarsaaneq pillugu ilisimasat siammarterneqartarput.

ThinkInuk-mi aallaavigineqartarpoq inuunerup erloqinarsinerani eqqarsaatit atorlugit qanoq imminut inoqatigullu paarilluarsinnaanerigut. Ilisimasat taakku assersuutigalugu eqqarsaatit artornartut inuunermilu erloqinerup qaangernissaannut atorneqarsinnaapput.

Paarisa suleqatigalugu ThinkInuk ineriartortinneqarpoq.

TUSAANNGA

Tusaannga tassaavoq oqarasuaatikkut sms-ikkullu meeqqanik, inuusuttunik inersimasunillu oqaloqateqarnissaminnik allaqateqarnissaminnilluunniit pisariaqartitsisunik siunnersuisarfik. Tusaannga aqqutigalugu innuttaasut unamminartunik aqquusaagallit, soorlu kiserliortut, isumakkut ajornartorsiortut angerlarsimaffimiluunniit ajornartorsiuteqartut, ilinniarsimasunit siunnersorneqarsinnaallutillu ikiorneqarsinnaapput.

Tusaannga suliniutaavoq Isumaginninnermik Aqutsisoqarfiup ingerlataa.

NUNA TAMAKKERLUGU ILITERSUISARFIK

Nuna tamakkerlugu ilitersuisarfinmi Kalaallit Nunaanni ilitersuilluni suliaqartarnerup ineriartortinnissaa nalilersornissaalu pillugit tunngavissiuussinissaq kiisalu Kalaallit Nunaanni atuartunik ilinniartunillu isumaginninnikkut tarnikkullu siunnersuinissamik neqerooruteqarnissaq siunertarineqarpoq. Tamanna atuartut ilinniartullu akornganni isumakkut peqqissuunermik siarsaaqataallunilu atugarissaarnerulersitseqataasinnaavoq.

Nuna tamakkerlugu ilitersuisarfik ilinniartitaanermut susasaqarfiup ataaniippoq.

SIUNISSAMI SULINIUTAASINNAASUT

ULLUKKUT NEQEROORUTINI ATUARFINNILU PEQQISSUTSIMIK SIARSAANEQ

Ataatsimoorfinnik akuutitsisunik pimmatiginniffiunngitsunillu ullukkut neqeroorutini atuarfinnilu suliniutinik pilersitsinnikkut meeqqat isumakkut peqqissusiat inooqataanermilu piginnaasaat pitsanngorsarneqarsinnaapput.

Meeqqanut tamarmik atuartarput, atuarfillu ataatsimoorfiusarpoq meeqqat ukiorpassuarni peqataaffigisartagaat. Meeqqat atugarissaanerannut, ineriartornerannut ilinniarnerrannullu ataatsimoorfiup tamatuma qanoq misigineqarnera pingaaruteqarluinnarpoq. Ilinniartitsisunit atuaqatinillu tapersorsorneqartutut misigineq isumakkut peqqissuunermut attuumassuteqarpoq.

Meeqqat ullukkut neqeroorutiniittunut tamanna aamma atuuppoq, taakkunani meeqqat timikkut, inooqataanikkut isumakkullu peqqissusaasa qanoq innerat imminnut ataqatigiilluinnarlutillu avatangiisinit ataatsimoorfinnillu meeqqat ilaaffigisaannit sunnerneqartarput.

Piginnaasanik ineriartortitsineq ullukkut neqeroorutini atuarfinnilu siunissami suliniutaasussat pingaarutillit ilagaat. Ullukkut neqeroorutini atuarfinnilu sulisut peqqissutsimik siarsaanermi suliaqarneq pillugu ilisimasaqassallutillu piginnaasaqassapput.

SUNNGIFFIMMI INUUNERMUT TUNNGATILLUGU SULINIUTIT

Najukkani arlalinnik isumaqarluartunik aaqqissuussaasunillu sunngiffimmi neqeroorutininik pilersitsineq sunngiffimmi atugarissaarnerulersitsisumik peqqissutsimillu siarsaasumik ataatsimoorfeqarnissamik tunngaviliisinnaavoq. Sunngiffimmi sammisassat innuttaasunik oqaloqateqarnikkut najukkamilu periarfissat, nukittuffiit naleqartitallu aallaavigalugit ineriartortinneqassapput.

Piginnaasanik ineriartortitsineq sunngiffimmi kattuffinnilu sammisartakkanut tunngatillugu suliniutaassapput pingaarutillit ilaat. Sungiusaasut ilinniartitsisullu peqqissutsimik siarsaaneq pillugu ilisimasaqassallutillu piginnaasaqassapput.

SULIFFEQARFINNI SULINIUTIT

Akuutitsisumik ataatsimoorfeqarnissamut pimmatiginninnermillu pitsaaliuinissamut iluaqutaasunik suliffeqarfinni suliniutit inersimasut akornganni isumakkut peqqissuunissamut siuarsaaqataasinaapput. Inersimasut atugarissaarunik meeqqat isumakkut peqqissuunermik atugarissaarnissaannullu ikiuillu arnerusinnaasapput.

ISUMAKKUT PEQQISSUTSIMUT ABC

Isumakkut peqqissutsimut ABC suliniutaavoq ilisimatusarnermik tunngaveqartoq inuiaqatigiinnullu tamanut tunngasoq. Suliniut isumakkut peqqissutsimut tunngasunik ajunngitsumik iliuseqarnissamillu pingaartitsisumik ukkatarinnittuuvoq, aamma suliniummi atugarissaarnerulernissamut inuttullu nukittunerulernissamut ersarissunik siunnersuuteqarpoq. Siunnersuutit tassaapput: Iliuseqarit, allat peqatigalugit iliuseqarit aamma isumaqarluartumik iliuseqarit.

Isumakkut peqqissutsimut ABC ingerlatsisut assigiinngitsorpassuit, isumakkut peqqissutsimik siursaanissaq anguniarlugu ataatsimoorlutik suleqatigiittut suleqatigiinnissaannik, tunngaveqarluinnarpoq.

Isumakkut peqqissutsimut ABC suliniutip Suliffeqarfiit Peqqinnartut ilaatut nunatsinni misilerarneqarpoq angusaqarfiulluarlunilu. Ullukut neqeroorutini, atuarfinni sunngiffimmilu sammisassaqaarfinni isumakkut peqqissuunissamik siursaanermi isumakkut peqqissutsimut ABC-p ilanngunnissaa pissusissamisoorluinnassaaq.

IMMINUT TOQUTTARNERMIK PITSAALIUINEQ PILLUGU PERIUSISSIAQ

Imminut toquttarnermik pitsaaliuineq pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2019-imi atuukkunnaarpoq. 2020-mi imminut toquttarnermik pitsaaliuinerup qanorpiaq ingerlateqqinneqarnissaanut pilersaarut suliarineqassaaq pitsaaliuillunilu sulianut allanut ilanngunneqassalluni.

”Inuuneq pitsaasoq
tassaavoq peqqissuuneq
nukittuuneq.
Inuk kinaluunniit ikiorlugu,
tatigalugu pillugu.”

NALERAQ 2: INUUNERMI PEQQINNARTUMIK AALLARTINNEQ

Meeqqat tamarmik atugarissaarnerulersitsisumik ineriartortitsisumillu inuunertik toqqissisimatin-neqarlutik isumassorneqarlutillu aallartissavaat. Ullut 1.000-t siulliit meeqqap siunissami inuunermi periarfissaanut aalajangiisuulluinnarput.

INGERLATSISUT PINGAARNERPAAT

Meeqqat, ilaqtariit qanimullu attavigisartakkat, ernisussiortut, meeraaqqerisut, peqqinnissaqarfimmi sulisut, kigutilerisut, perorsaasut, ullukut paaqqinnittartut isumaginninnermilu siunnersortit.

SUSASSAQARFIIT PINGAARNERPAAT

Angerlarsimaffik, peqqinnissaqarfik, kigutunik isumaginnittoqarfik, ilaqtariinnik sullissiviit ullukkullu neqeroorutit.

NALERAQ 2 MEEQQAT INUUNERINNERULERNISSAANNUT IMA ILUAQUTAASSAAQ

Meeqqat toqqissisimallutik isumassorneqarlutillu inuunermi aallartinnerat peqqissuullutik atugarissaarlutillu peroriartornissaannut pitsaanerpaamik toqqammaviliisarpog. Peqqissuunissamut toqqammaviliineq erninerup siornagut aallartereertarpoq. Ullut 1.000-t siulliit, meeqqap ilumiulerneraniit marluliinissami tungaanut, meeqqap inuunermi sinnerani peqqissuunissaanut ineriartornissamullu perarfissaanut pingaaruteqarluinnarput. Taamaattumik naleqqami 2-mi inuunermi peqqinnartumik aallartineq pingaartumillu ullut 1.000-t siulliit ukkatarineqarput.

Meeqqat tamarmik inuunermi meeqqinnartumik aallartissappata angajoqqaanngortussat angajoqqaanngorlaallu tamarmik isumassorneqartariaqarput. Tamanna iluatsissappat sulisut ilinniarsimasut angajoqqaallu meeqqap ineriartornera ukkataralugu qanimut suleqatigiittariaqarput. Ernisussioortumut iseqqaarnermiit kingusinnerusukkut meeraaqqerisumik ullukkullu neqeroorutini naapitsinermut tamanna atuuppoq.

Peqqissutsikkut naligiinnginnerup meeqqat ineriartornerannut sunniuteqartarnera uppersaatissaqarluarpoq. Peqqissutsikkut naligiinnginneq naartunermi aallartereertarpoq. Taamaattumik ilaqtariit atugarliortut qajannartullu sullitassaapput siusissumik iliuseqarnermik pitsaaliuinermilu suliniutinik neqeroorfigineqartussat.

MAANNA NUNA TAMAKKERLUGU SULINIUTIGINEQARTUT

Maanna nuna tamakkerlugu suliniutit naleqqami 2-mi takorluukkamut tapersiisut arlallit ingerlapput. Taakku ilaatigut makkuupput:

PEQQINNISSAQARFIUP NEQEROORUTAI

Naartusut ilaqtariillu meerartallit tamarmik MANU aqqutigalugu angajoqqaanik piareersaanermik, naartumik isumassuinermik, meeraaqqerisumik ikiorneqarnissamik, akiuussutissanik kapisinernik, meeqqanik misissuinermik, kigutini isumasuinermik aamma meeqqap atugarissaarnera ineriartorneralu pillugit tapersersuinermik ilitsersorneqarnermillu neqeroorfigineqartarput. Taamaaliornikkut meeqqat ukiumi siullermi tamarmik minnerpaamik ukiumut ataasiarlutik sulisumit ilinniarsimasumit takuneqarnissaminnut immikkuullarissumik periarfissaqarput.

MANU

MANU, naleqqami 1-imi allaatigineqartoq, naleqqami 2-mi aamma suliniutaavoq pingaarutilik. MANU tassaavoq angajoqqaanngortussanut aamma sisamat tikillugit ukiulinnik meeraqartunut tamanut neqeroorut. MANU angajoqqaat piginnaasaannik pitsanngorsaanneranut iluaqutaavoq. Angajoqqaat piginnaasaqarluarnerat meeqqap atugarissaarneranut, peqqinneranut ineriartorneranullu pingaaruteqarluinnarpoq.

MANU sulisut piginnaanerannik ineriartortitsinermik toqqammaveqarpoq, taakku meeqqap atugarissaarnera peqqinneralu pillugit ilaqutariinnik ilinniartitsinissamut oqaloqateqarnissamullu piginnaasaqalertarput.

SIUSSUMIK ILIUUSEQARNEQ

Siusissumik Iliuseqarneq tassaavoq ilaqutariinnut naartusunut qajannartunut immikkullu ittumik tapersorneqarnissamik pisariaqartitsisunut suliniut. Meeqqap atugarissaarnerulernissaa sumiginnaanerullu pitsaaliornissaa suliniummi siunertaavoq. Ernisussiortut, meeraaqqerisut isumaginninnermilu siunnersortit akimut suleqatigiillutik ilaqutariillu suleqatigalugit suliniummik ataqatigiissarsarput.

Siusissumik iliuseqarneq susasaqarfiit akimut suleqatigiinnerisigut ingerlanneqartarpoq Paarisamillu ataqatigiissarneqartarluni.

MEEQQAT 0-18

Suliniut Meeqqat 0-18 isumaginninnermut, ilinniartitaanermut peqqinnissaqarnermullu susasaqarfiup akimut suleqatigiinnerisigut ingerlanneqartarpoq. Meeqqat ineriartornerat atugarissaarnerallu pillugit susasaqarfiit akimut suleqatigiinnerisa pitsanngorsarneqarnissaa suliniummi siunertaavoq. Meeqqat aqqis-suussaannikkut killeqarfiit akimorlugit ingerlaaraangata taakku pillugit ilisimasanik ingerlatitseqqiinnermi annaasaqartoqannginissaa ataqatigiissakkamik suleqatigiinnerikkut qulakkeerneqartarpoq.

Meeqqat 0-18 siusissumik pitsaaliuilluni iliuseqarnernik aallartisaanermi ataatsimut isiginnittuunissamik taperseeqataassaaq. Suliniut sisamanik immikkoortartaqarpoq:

- ♥ Meeqqat tamarmik ukiumut ataasiarlutik takuneqartassapput
- ♥ Angerlarsimaffimmiit ulluklut paaqqinnittarfimmut ikaarsaariarneq
- ♥ Ulluklut paaqqinnittarfimmiit atuarfimmuut ikaarsaariarneq
- ♥ Nunaqarfimmi atuarfimmiit illoqarfimmi atuarfimmuut ikaarsaariarneq (atuartut angerlarsimaffiat)

SIUNISSAMI SULINIUTAASINNAASUT

SULINIUTINIK MAANNA INGERLANNEQARTUNIK ATUUTSITSILERNISSAP INERIARTORTITSEQQIINISSALLU SULI UKKATARINERAT

Meeqqap ulluini 1.000-ni siullerni ilaqutariit tamarmik pisariaqartitaminnik tapersorsorneqarlutillu ilitsersorneqarnissaat anguniarlugu susassaqarfimmi amerlasuunik pitsaasunik suliniuteqarpoq ingerlanneqartunik. Atuutsitsilernissaq, nalilersuinissaq ineriartortitseqqiinissarlu siunertaralugit suliniutinik taakkuninnga pingaartitsineq meeqqat tamarmik peqqinnartumik inuunermi aallartinnissaannut iluaqutaasinnaapput. Suliniutit uku atuutsinneqaleruttorput:

MANU-P ANNERTUSARNERATIGUT ANGAJOQQAAT PIGINNAASAANNIK PITSANNGORSAANEQ

Pingaartumik ilaqutariit atugarliortut sullinniarlugit MANU-mik pikkorissartitsisarnep sulisunillu ilinniarsimasunit annertunerusumik tapersorsorneqarnissamik immikkut periarfissaqarnerup annerulersinneqarnera meeqqat suli amerlanerusut peqqinnartumik inuunermi aallartinnissaannut iluaqutaassaaq. Pikkorissarnermi sammineqartut sunniutaat annertusitinniarlugit pikkorissarnerup aallartinnerani naanerani angajoqqaat pisariaqarluinnartunik, soorlu akisaasamik nangilersuisarfimmik, nanginik atisanillu poortukkamik imalimmik tunineqassapput.

SIUSSUKKUT UJARTUISARNISSAQ QULAKKEERNIARLUGU AKIMUT SULEQATIGIINNERMIK PITSANNGORSAANEQ

Siusissukkut ujartuisarnissaq iliuuseqartarnissarlu qulakkeerniarlugit sullissisut, meeraaqqerisut ernisussiortullu akimut suleqatigiinnerat pitsanngorsarneqassaaq. Suliniutip matuma ilaatut nuna tamakkerlugu siunnersuisarnermik suliniut 'Ilaqutariit naartusut pillugit siusissumik iliuuseqarneq' annertusarneqassaaq, suliniummullu siunertaq tunngaviusussarlu nutaaq allaatigineqassaaq.

ULLUKKUT NEQEROORUTINI SULISUT PIKKORISSARNERAT

Sumiginnaanerit atugarliornerillu siusinnerusukkut najukkami paasineqartarniasammata ulluklut neqeroorutini sulisut pikkorissarneqassapput piginnaasaallu ineriartortinneqassallutik. Angalasartoqatigiit Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfim-meersut inoqarfinni ulluklut neqeroorutini sulisut aqutsisullu pikkorissartassa-vaat.

A photograph of a rocky, layered landscape. The foreground shows a dark, reflective pool of water. The middle ground is dominated by large, layered rock formations in shades of brown, tan, and grey. The background is a steep, rocky slope with patches of snow or light-colored rock. The overall scene is rugged and natural.

”Tapersorneqarluni
nuannarisarlu
“atorlugu” imminut
tatiginartorjuuvoq.”

NALERAQ 3:
MEERAANEQ PEQQINNARTOQ
SUSASSAQARFIULLUARTORLU

Meeqqat tamarmik peqqinnartumik inooriaaseqarnermut peqqinnartunillu ileqqoqarnermut iluaqutaasunik susassaqarfiulluartumillu meeraassapput.

INGERLATSISUT PINGAARNERPAAT

Meeqqat, ilaqtariit qanimullu attavigisartakkat, meeraaqqerisut, peqqinnissaqarfimmi sulisut, kigutilerisut, perorsaasut, ulluklut paaqqinnittartut, atuarfimmi ilinniartitsisut, sungiusaasut, ilinniartitsisut, pitsaaliuinermi siunnersortit aamma sulisitsisut.

SUSASSAQARFIIT PINGAARNERPAAT

Angerlarsimaffik, peqqinnissaqarfik, ilaqtariinnik sullissiviit, ulluklut neqeroorutit, atuarfiit, inuusuttut ornittagaat, najukkami timersoqatigiiffiit sunngiffimmilu neqeroorutit, kattuffiit aamma suliffiit.

NALERAQ 3 MEEQQAT INUUNERINNERULERNISSAANNUT IMA ILUAQUTAASSAAQ

Meeqqat peqqissuunissaannik atugarissaarnissaannillu suliaqarnermi pingaarutilik tassaavoq inuunermi siusissukkut peqqinnartunik ileqqoqalernissamik tunngaviliineq. Meeraaneq peqqinnartoq susassa qarfiulluartorlu timikkut peqqinnerulersitsisarlunilu meeqqap inuunermi nuannaarneranut, isumakkut peqqissusaanut, inooqataanikkut ingerlalluarneranut, ineriartorneranut ilinniarnanullu iluaqutaasarpog. Ileqqut peqqinnartut meeraanermi tunngavilerneqartut amerlanertigut inuuneq tamaat ileqqorineqartarput. Taamaattumik naleraq 3 meeqqat peqqinnartunik ileqqoqarnissaannik ukkatarinnilluni peqqinnartumik susassa qarfiulluurtumillu meeraanermut tunngavoq.

Inooriaaseq peqqinnartunillu ileqqoqarneq oqaasiupput isumaqarluartut ilaatigut makkununga tunngasut:

- ♥ Isumakkut peqqissuseq atugarissaarnerlu
- ♥ Nerisaqarneq
- ♥ Timimik aalatitsineq
- ♥ Kinguaassiuutitigut peqqissuseq
- ♥ Imigassat, ikiaroorartut tupalu

Peqqinnartunik ileqqoqarluni inuunissamut periarfissaqarneq angerlarsimaffimmi meeqqallu avatangiisiini qanittuni tunngavinnit aqqissuussaarnenillu sunnerneqartarpoq. Inuit attaveqarfisartakkallu meeqqap avatangiisianiittut, soorlu ullukkut paaqqinnittarfik, aturfik sunngiffimmilu sammisassat, maligassiuisutut ittuupput meeqqap peqqissutsimut tunngatillugu ileqquinut sunniuteqartartut.

Meeqqap peqqinnartunik ileqqoqalernissaanut angerlarsimaffik susassa qarfiuvoq pingaaruteqarnerpaaq, taamaattumillu ilaqutariit ileqqi meeqqap peqqissusianut pingaaruteqarluinnarput. Ullukkut neqeroorutit meeqqallu aturfiat aamma peqqinnartunik ileqqoqalernissamik ineriartortitsinermut tunngaviliisarput. Taakkunani meeqqat pinnguarnikkut, timip aalatinneratigut, peqqinnartunik nerisaqarnikkut ulluinnarnilu allanik peqqissutsimik siuarsaasunik sammisaqartarnikkut peqqinnartumik inuuneqarusulersitsissapput.

MAANNA NUNA TAMAKKERLUGU SULINIUTIGINEQARTUT

Maanna nuna tamakkerlugu suliniutit naleqqami 3-imi takorluukkamik tapersiisut arlallit ingerlapput. Taakku ilaatigut makkuupput:

TAKORLUUGAQ: NUNARSUARMI NUNA TIMIMIK AALATITSIFFIUNERPAAQ

Periusissiaq Kalaallit Nunaat 2030-mi nunarsuarmi nunani timimik aalatitsiffiunerpaanissaanik takorluugaq Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata 2020-mi saqqummersippaa. Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata periusissiaa aamma Inuuneritta III pillugit ataqatigiissakkamik suleqatigiinnikkut ilaqutariit meeqqallu amerlanerusut timimik aalatitsisarlutillu ataatsimoorfinnut susassaqarfiulluurtunut akuutitsisunullu ilaalissapput.

SULINIUTIT PEQQINNARTUMIK INOORIAATSIMIK SIAMMARSAASUT

Innuttaasut susassaqarfiulluurtumik inuuneqarnissamut piginnaasat iliuuseqarnissamullu periarfissat pillugit ilisimasaqarnerulernissaannut iluaqutaasumik Paarisa inooriaatsimut tunngatillugu peqqissutsimik siuarsaalluni pitsaaliuiniarlunilu arlannik suliniuteqarpoq.

Tassunga tunngatillugu eqqaaneqarsinnaapput ulluklut paaqqinnittarfinni nerisaqarneq pillugu ileqqunik siammarsaaneq, nerisaqarnermut innersuussutit qulit pillugit ilisimasaniq siammarsaaneq, timimik aalatitsinerulernissaq pillugu unam-misitsineq, kinguaassiuutitigut peqqissuuneq inuusamillu suliniut pillugit ilinniar-titsineq, pujortartalernissamik pitsaaliuineq kiisalu naleqquttumik imigassartor-tarnissaq pillugu paasisitsiniaaneq.

Innuttaasut peqqinnartumik inuuneqarnissamut, imigassaq aamma Nerisaqarner-mut innersuussutit qulit pillugit kaammattuutininik maleruaanissamut periarfissa-qaqqullugit Paarisap nunatsinni pisiniarfiit aamma Royal Greenland suleqatigiin-nissamik isumaqatigiissuteqarfigai.

“Siunissaq Pujortarfiunngitsoq” pillugu Kalaallit Nunaat suleqataavoq, tamatumani-lu anguniagarineqarpoq meeqqat inuusuttullu 2030-mi pujortartassanngitsut. Meeqqat inuusuttullu kulturiisa allanngortinnissaat anguniakkat ilagaat. “Siunis-saq Pujortarfiunngitsoq” ukiuni tulluittuni pitsaaliuineramik kivitseqataasinnaavoq.

SULIFFEQARFIIT PEQQINNARTUT

Meeqqat peqqissusiat inersimasut inooriaasiannit sunnerneqartarpoq. Taamaat-tumik inersimasut meeqqanik peqateqartartut sullitassaapput pingaarutillit. Sul-iuniummi Suliffeqarfiit Peqqinnartuni, naleqqami 1-imi allaatigineqartumi, suliffe-qarfinni inersimasut peqqinnerulersinnissaat sulissutigineqarpoq.

SUKKORNEQ INOORIASERLU PILLUGIT SULINIUTIT PITSANNGORSARNERAT

Steno Diabetes Center Grønland-imik pilersitsineq suliniutaavoq sukkortut allanilu katsorsarneqarsinnaanngitsunik nappaateqartut peqqinnartumik inooriaasiinik, peqqissusiinik inuunerisalu pitsaassusiinik pitsanngorsaasusaaq. Suliniummi ilaaitigut pitsaaliuilluni sammisassaqaartitsinerit aamma meeqqanut katsorsaanermik neqeroorutit nutaat ineriartortinneqarput.

Suliniut peqqinnissaqarfimmit ingerlanneqarpoq.

SIUNISSAMI SULINIUTAASINNAASUT

ULLUKKUT NEQEROORUTIT ATUARFIILLU PEQQISSUTSIMIK SIARSAASUT

Ullukkut neqeroorutit atuarfiillu peqqissutsimik siarsaasut tassaapput avatangii-sinik ataatsimoorfinnillu – peqqinnerannik, atugarissaanerannik ilinniarnernannillu pitsanngorsaasunik – meeqqat ataatsimut isiginnillu suliaqarneq.

Ullukkut neqeroorutinik atuarfinnillu peqqissutsimik siarsaasunik pilersitsinikkut meeqqat ataatsimoorfinnut isumaqarluartunut akuersaartunullu ilaalernissaannut aamma peqqinnartumik susassaqaarfiulluartumillu meeraanissaannut periarfissaqarnerulissaaq.

Meeqqat timimik aalatitsinerunertik peqqinnartunillu ileqqoqarnertik atugarissaarnerulissutigisarpaat. Meeqqat nuannaartut meeraqatiminnut attaveqarluarnerusinnaasarput.

Meeqqat peqqissusiat atugarissaarnerallu pillugit angajoqqaanik qanimut suleqateqarneq ullukkut neqeroorutinut atuarfinnillu peqqissutsimik siarsaasunut ilaapput.

SUNNGIFFIMMI SAMMISASSAQARTITSISARNERMI SULINIUTIT

Najukkami sunngiffimmi sammisassanik amerlanerusunik aqqissuussineq meeqqat amerlanerusut ataatsimoorfinnut susassaqaarfiulluartunut akuutitsisunullu ilaalernissaannut iluaqutaasinnaavoq. Sunngiffimmi sammisassat najukkami periarfissanik, nukittuffinnik naleqartitanillu tunngaveqassapput.

”Meerartaarniaruit
piareersaqqartariaqarputit,
ilinniaqqartariaqarputit.”

NALERAQ 4: MEEQQAT TAMARMIK PERORIARTORNERMI PITSAASUNIK ATUGAQASSAPPUT

Meeqqat tamarmik nakuusernermut innarliinermullu illersorneqarlutik aamma aanngajaarniutinit tupamillu ajoquserneqaratik peroriartornermi toqqissisimanartumik pitsaasunillu atugaqassapput.

INGERLATSISUT PINGAARNERPAAT

Meeqqat, ilaqtariit qanimullu attavigisartakkat, peqqissaasut, peqqinnissaqarfimmi sulisut, kigutilerisut, perorsaasut, ulluklut paaqqinnittartut, atuarfimmi ilinniartitsisut, isumaginninnermi siunnersortit, politiit, ilinniartitsisut, sungiusaasut inuussutissarsiortullu.

SUSASSAQARFIIT PINGAARNERPAAT

Angerlarsimaffik, peqqinnissaqarfik, kigutininik isumaginnittoqarfik, ilaqtariinnik sullissiviit, ulluklut neqeroorutit, atuarfiit, atuartut angerlarsimaffii, inuusuttut ilinniarfii, inuusuttut ornittagaat, najukkami timersoqatigiiffiit sunngiffimmilu neqeroorutit, pisiniarfiit sassaalliteqartarfiillu.

NALERAQ 4 MEEQQAT INUUNERINNERULERNISSAANNUT IMA ILUAQUTAASSAAQ

Peroriartornermi pitsaasunik toqqissisimanartunillu atugaqarneq inuunerinnissamut periarfissanik pitsaanerulersitsisarpoq. Paarlattuanik peroriartornermi erloqinartunik atugaqarneq meeraanermi inuunerullu sinnerani atugarissaarnermut sunniuteqangaarsinnaavoq. Peroriartornermi erloqinartunik atugaqarneq imminut toqunnissamik ilimanaateqarnerulersitsisarpoq. Erloqinartut tassaasinnaapput meeraanermi nakuuserfigineqarneq innarlerneqarnerlu kiisalu angerlarsimaffimmi aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqarfiusumi peroriartorneq. Taamaattumik naleraq 4 avatangiisinik peqqinartunik akuutitsisunillu, meeqqat toqqissillutik ilaaffigisinnaasaannik, pilersitsinissaq immikkut ukkataralugu meeqqat peroriartornermi atugaannut tungavoq.

Avatangiisit peqqinnerulersitsisut ataatsimoorfinnullu peqqinnartunut akuutitsisunullu ilaasinnaaneq peroriartornermi atugarineqartunik pitsanngorsaaqataasarput. Tamatumani saniatigut tamanna meeqqat avatangiisinut tupamik aanngajaarniutinillu atuinissamut ussarnartorsiorfigisaminnut akuulernissaat ilimananginnerulersitsisarpoq.

Sunngiffimmi sammisassat aqqissuussaasut isumaqarluartut, kulturimut naleqquttut tamanillu ilaaffigineqarsinnaasut, meeqqat inersimasunik toqqissisimalersitsisunik peqateqarfigisinnaasaat nuannisarfigisinnaasaallu atugarissaarnerulersitsisarput. Tamanna susassaaleqillutik aanngajaarniutinik tupamillu misileraalernissaannik pina-versaartitsisinnaavoq.

Meeqqat ilaqutariillu atugarliortut qajannartullu, immikkut ittumik sullitassaasut, ikiorneqarsinnaassallutillu tapersorsorneqarsinnaassapput.

MAANNA NUNA TAMAKKERLUGU SULINIUTIGINEQARTUT

Maanna nuna tamakkerlugu suliniutit naleqqami 4-imi takorluukkamik tapersiisut arlallit ingerlapput. Taakkua ilaatigut makkuupput:

KILLILIISA

Killiliisa tassaavoq Naalakkersuisut 2018-2022 kinguaassiuutitigut innarliisarnermik akiuinissamut periusissiaat. Periusissiami sammisat pingaarnert arfiniliupput: paassutissanik/ilisimasanik avitseqatigiinneq, pitsaaliuineq, susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinneq, innarlerneqartut qanigisaasullu, najukkami innuttaasut inuillu kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliortutut pissusilersortut. Suliniutinut maanna ingerlanneqartunut ilaapput maligassiuusut, piviusulersaarut aamma meeqqanik kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimasunik sullissisunut ilitsersuut kiisalu kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliortutut pissusilersortunut katsorsaanissamik neqerorummik ineriartortitsineq.

Paarisa periusissiamik atuutsitsilernissamut akisussaavoq.

”Inuuneq toqqissisimanartoq. Meeraq toqqissisimasumik ineriartornissaa. Inuunermi sinik pisariaqartaqaaq. Alliarternermik peqqissuuneq. Aliasulluta qiasarta! Asaneqarnissaq.”

KALAALLIT NUNAANNI POLITIIT PITSAALIUNERMIK SULISSUTEQARNERAT

Kalaallit Nunaanni Politiit 2019-2022 periusissiaanni pitsaaliuineq pingaarnerpaa-tinneqarpoq. Meeqqat inuusuttullu kinguaassiuutitigut innarlerneqartarnerisa pitsaaliornissaannut politiit isumalluutinik annerusumik atuillutillu pisortaqaarfiit assigiinngitsut suleqatigisarpaat.

ALLIAQ – NAKUUSERNEQ PILLUGU OQALOQATIGIINNEQ

Alliaq tassaavoq angutitut arnanullu qanigisaminni nakuusernarmik kamarujussu-artarnemillu ajornartorsiutilinnut katsorsaarnarmik neqeroorut. Nakuusertartut tarnip pissusiinik ilisimasalimmik kisimiillutik oqaloqateqarnikkut nakuusinnginnis-samut ikiorneqarlutillu sakkussanik tunineqartarput. Neqeroorut akeqarnanilu kinaassutsimik isertuussiffiuvoq.

Alliaq neqeroorutaavoq Isumaginninnermik Aqutsisoqarfiup ataaniittoq.

ALLORFIK – PINNGITSUUISINNAAJUNNAARNERMIK PAASISIMASAQARFIK

Allorfiup inersimasut aanngajaarniutinik pinnguaatinillu ajornartorsiutillit kiisalu pinngitsuuisinnaajunnaarsimasunut qanigisaasut akeqanngitsumik katsorsartin-nissamik neqeroorfigisarpai. Allorfik kommunini tamani katsorsaaveqarpoq.

Allorfik tamatuma saniatigut meeqqat atuarfianni angajullerni inuusuttullu ilinni-arfiini aanngajaarniutinik atuilernissamik pitsaaliuilluni ilinniartitsisarpog, tamatumani ilaatigut aanngajaarniutit sunniutaat aamma meeqqat inuusuttullu aanngajaarniuti-nik atuneq pillugu amerlanerussuteqartut paatsoortagaat pillugit ilinniartitsisoqar-tarpoq. Ilinniartitsinermi atortut Allorfiup Paarisa suleqatigalugu ineriartortippai.

Allorfik pinngitsuuisinnaajunnaarnarmik katsorsaarnissamut pitsaaliuinissamullu tunngasunik susassaqaarfiit akimorlugit ilinniartitsinissamik pikkorissaanissamillu arlalinnik neqerooruteqartarpoq.

IMMINUT TOQUNNERMIK PITSAALIUNERMI ILIUUSERINEQARTARTUSSAT

Imminut toquttoqarsimatillugu, imminut toqoriartoqarsimatillugu imminullu toqun-nissamik soorasaarisoqartillugu inunnik sullissisut qanoq iliussanerlutik nalunngin-niassammassuk iliuserisassat allattorneqarsimapput.

Iliuserisassat 2020-mi kommunini tallimaasuni sisamani pilersinneqarput, tamatu-manilu Kalaallit Nunaanni Politiit, peqqinnissaqaarfiup kommunillu akornganni qanoq attaveqatigiittoqassasoq erseqqissumik allassimavoq. Tassa qanoq suleqatigiissallutik tamarmillu immikkut sunik akisussaaffeqarlutik nalunngilaat. Iliuserisassat imminut toquttarnermik pitsaaliuineq pillugu suleqatigiinnermik pitsaanerulersitsillutillu equu-gaasut pitsaanerpaamik katsorsarneqarnissaannik kinguneqarniartussaassapput.

2013-2019 Kalaallit Nunaanni imminut toquttarnermik pitsaaliuinissamut periusis-siap ilaatut iliuserineqartussat allattorneqarput.

IMIGASSAQ TUPALU PILLUGIT INATSISIT

Imigassanik tupamillu tuniniaanermut ukiut killissarititaasut tassaapput 18-it. Siullermeerluni tupamik imigassamillu misiliineq kinguarsarniarlugu aamma meeqqat imigassartortalernissaat pujortartalernissaallu pitsaaliorniarlugit ukiut killissarititaasut atuutilersinneqarput.

Sulisut tamarmik imigassamik tuniniaanermik sassaalliteqarnermillu suliaqartut inatsisitigut piumasaqaataasumik akisussaassuseqartumik imigassamik tuniniaaneq sassaalliteqarnerlu pillugit pikkorissartinneqartussaapput.

MEEQQAT 0-18

Meeqqat 0-18, naleqqami 2-mi allaatigineqartoq, meeqqat tamarmik peroriartornermi pitsaasunik atugaqarnissaannik qulakkeerinninnermut tunngatillugu suliniutaavoq pingaarutilik.

SIUNISSAMI SULINIUTAASINNAASUT

ULLUKKUT NEQEROORUTIT ATUARFILLU PEQQISSUTSIMIK SIARSAASUT

Ullukkut neqeroorutini atuarfinnilu avatangiisinik toqqissisimanartunik orniginar-tunillu pilersitsineq peroriartornermi peqqinnartunik atugaqarnermik siammar-saanermut iluaqutaasinnaavoq. Meeqqat taakkunani piffissartik annerpaaq ator-tarpaat.

Angajoqqaat ullukkut neqeroorummik atuarfimmilluunniit suleqateqarluarnissaa-sa sulissutiginnissaa pingaaruteqarpoq. Meeqqat atugarissaarnissaannut, ineriartornissaannut ilinniarnissaannullu pitsaanerpaamik tunngaveqarnissaaq pillugu suleqatigiittoqassaaq.

Peqqissutsimik siarssaasumik atugarissaarnerulersitsisumillu peqatigiittoqartar-nissaa pillugu ileqqunik malittarisassanillu aalajangersaanissaaq suleqatigiinnermi pingaartinneqassaaq. Meeqqat tamarmik takuneqartutut akuutinneqartutullu misiginiassammata ataatsimoorneq pitsaasoq nukittorsarneqassaaq.

Assersuutigalugu tupa aanngajaarniutillu pillugit angajoqqaanik isumaqatigiissu-teqarneq atuarfimmi avatangiisinik peqqinnartunik pilersitsiniarnermi pingaarute-qarpoq.

Atuarnerup nalaani pujortarfiutitsinnginneq, atuarnerup piffissap tamaat ilaan-naaniunngitsoq pujortarfiutitsinnginneq, peqqinnartunik avatangiisinik siammar-saanermi atuartullu pujortartalernissaannik pitsaaliuinermi sakkussaapput sunniu-teqarluarnerpaasartut ilaat.

SUNNGIFFIMMI SAMMISASSAQARTITSINERMI SULINIUTIT

Sammissassanik sunngiffimmilu neqeroorutitik sammissassaqaqarfiulluartunik, kulturimut tunngasunik, isumaqarluartunik aqqissuussaasunillu pilersitsineq sunngiffimmi ataatsimoorfinnik peqqinnartunik tunngaviliisinnaallunilu meeqqat aangajaarniutitik tupamillu toqqaannginnissaannut iluaqutaasinnaavoq. Kinguaassiuutitigut innarliinermik pitsaaliuinermi sunngiffimmi sammissassaqaqarfiit aamma suleqataapput pingaarutillit.

Sunngiffimmi sammissassat najukkami periarfissanik, kulturimik, nukittuffinik naleqartitanillu tunngaveqassapput. Inersimasut toqqissisimalersitsisut meeqqanik ilitsersuullutillu tapersersuisinnaasut najuunnissaat pingaaruteqarpoq.

IMIGASSAMUT TUPAMULLU UKIUNIK KILLISSARITITAASUNIK ATUUTSITSINEQ

Imigassamut tupamullu ukiut killissarititaasut pitsaanerusumik atuutsinneqarnerat siullermeerluni imigassartornerup annikillisinnaannut kinguartinnissaanullu taamaalillunilu aangajaarniutitik ajornartorsiuteqalernissap pitsaaliornissaannut sunniuteqarluassaaq. Tamanna aamma meeqqat inuusuttullu pujortartalernissaannik sunoorsinillu atuilernissaannik pitsaaliueqataassaaq.

IMIGASSAQ TUPALU PILLUGIT INATSISIT

Inatsisit sakkussaapput aqqissuussaasut sunniuteqarluartartut aangajaarniutitik tupamillu pitsaaliuinermi suliniutissatut ilanngutsinneqartariaqartut.

KINGUAASSIUUTITIGUT PEQQISSUSEQ PILLUGU SULINIUTIT

Kinguaassiuutitigut peqqissuseq pillugu suliniutitik arlalinnik pilersitsineq kinguaassiuutitigut nappaatinik tuniluuttunik, kissaatiginngisamik naartulernernik, kissaatiginngisamik atoqateqarnermi misigisanik siusissukkullu siullermeerluni atoqateqarnermik annikillisitseqataasinnaavoq. Peqqissutsimik siuarsaaniarluni pitsaaliuiniarlunilu suliniutit assigiinngitsut ilisimatusarnermik tunngavillit, kulturimut naleqquttut susassaqaqarfiillu akimorlugit ingerlanneqartut Paarisap atuutilersinnialeruttorpai. Tassunga atatillugu angajoqqaat akuutinnissaat ukkatarineqarpoq, takorloorneqarporlu siunissami kinguaassiuutitigut peqqissuunissamik siuarsaanermi klasseni tamani ilinniartitsinermik neqeroortoqarsinnaassasoq. Suliniutit eqqaaneqarsinnaasut: 1. Periuseq inuusuttumiit inuusuttumut misiliutitut suliniutaasoq, tamatumani kinguaassiuutitigut tunillatsittarnerit amerlasoorujussuusut ikilisarniarneranni inuusuttut ilinniarsiinik akuutitsinissaq siunertarineqarpoq. 2. Ilinniartitsinermi atortussanik angajoqqaanullu atortussanik nutaanik suliaqarnek. 3. Susassaqaqarfiit akimut suleqatigiinneranik pitsaanerulersitsiniarluni inuusartitsisarnermik suliniummik ineriartortitsineq.

4

AAQQISSUUS- SAANEQ

Suliniutip Inuuneritta II-p qiteqqunnerani nalilersuinermi uparuarneqarpoq anguniakkanik taakkunungalu atatillugu suliniutinik pingaarnersuinermi erseqqissumik aqutsisoqartariaqarlunilu anguniakkat suliniutillu tamani akisussaaffiit erseqqissumik immikkoortiterneqartariaqarlutillu amerlasuunit ingerlanneqartariaqartut.

SULISUT SUSASSAQARFILLU AKIMUT SULEQATIGIINNERAT

Nuna, nunap immikkoortui kommunillu tamakkerlugit akimut suleqatigiinnikkut nuna tamakkerlugu najukkanilu anguniakkat suliniutillu pillugit ataqatigiittoqarlunilu oqaloqatigiittoqarnissaa qulakkeerneqassaaq.

Susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnermik atuutsitsilernerup ukkatarineqarnissaa sallinneqarnissaalu pingaaruteqarluinnarpoq. Taamaattumik susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnermi suliniutip qiteqqunnerani nalilersuinermi qitiusumik, nunap immikkoortuini sumiiffinnilu ataasiakkaani suliniutit atuutsinneqarnissaanik qulakkeerinninnissamik pitsaanagerusumillu ataqatigiissaarinissamik kaammattuutit aallaavigneqassapput.

Suleqatigiiffiusumi ingerlalluanngitsumi atuutsitsilernerup eqqumaffigineqarnissaa immikkut pingaaruteqarpoq. Suliniutip qiteqqunnerani nalilersuinermi uparuarneqarpoq pitsaaliuineq pillugu qitiusumik ataatsimiititaliaq, Inuuneritta II-mik atuutsitsilernerup ataqatigiissaarinerlu taperserniarlugu pilersinneqartoq, naammaginartumik atuutilersinneqanngimmat siunertarineqartoq naapertorlugu ingerlalingisaannartoq.

NUNA TAMAKKERLUGU SULIAT

INUUNERITTA III-MIK AQUTSISOQATIGIIT

Inuuneritta III-mut tunngatillugu Inuuneritta III-mik ineriartortitsinermut atuutsitsilernerumullu pingaarnertut akisussaasumik aqutsisoqatigiiliortoqarpoq.

Aqutsisoqatigiit qaammammut ataasiarlutik naapittarput.

Peqqinnissamut, ilinniartitaanermut isumaginninnermullu susassaqarfinni Inuuneritta III-p ataqatigiissarnissaa aqutsisoqatigiit pingaarnertut suliassaraat.

AQUTSISOQATIGIIT SULIASSAAT:

- ♥ Susassaqarfinni politikkit, periusissiat iliuusissatullu pilersaarutit atuuttut pil-lugit ataqatigiissaarineq, periusissiamik ineriartortitsineq atuutsitsilernerlu.
- ♥ Tunngaviusunut tunngatillugu aalajangiinissamut akisussaaneq, Inuuneritta III-p ataani iliuutsinik suliniutinilluunniit nutaanik aallartisaanermik akuersi- neq taakkuninngalu ingerlatsinermik malittarinnineq.
- ♥ Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqar- fimmit, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit aamma Isumaginninner- mut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfimmit Inuuneritta III-p ataani suliniutinut tunngassuteqartunik aningaasanik ator- neqarsinnaasunik nakkutiginnineq.
- ♥ Nuna tamakkerlugu suliaqarnermut politikikkut tapersorsorneqarnissamik qulakkeerinnineq.

ILAASORTAT:

Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi, Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuiso- qarfimmi aamma Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmi naalakkersuisoqarfiup pisortai pingaarnertut aqutsisoqatigiinnut ilaapput.

Tamatuma saniatigut Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmi aamma Isumaginnin- nermut Aqutsisoqarfimmi aqutsisoqarfiup pisortai, peqqinnissaqarfimmi pisor- taaneq, Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfimmit sin- niisoq kiisalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi Paarisami immikkoortortaqa- fimmi pisortaq aalajangiisinnaatitaanatik peqataasarput.

NUNAP IMMIKKOORTUINI/KOMMUNINI AKIMUT SULEQATIGIIFFIIT

Kommunini akimut suleqatigiiffeqarpoq: Nunap immikkoortuini aqutsisut oqalo- qatigiittarfii aamma najukkani pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliat. Inuuneritta III- mik atuutsitsilernermut tunngatillugu suleqatigiiffiit taakku pingaaruteqarput. Najukkani pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliat inatsisitigut piumasaqaataapput, kisi- anni nunap immikkoortuini aqutsisut ataatsimiittarfiinut tunngatillugu taamaan- ngilaq. Taamaattoq nunat immikkoortuini aqutsisut ataatsimiittarfiat susassaqa- rfiit akimorlugit aalajangiisinnaatitaavoq.

NUNAP IMMIKKOORTUINI AQUTSISUT KATERSUUFFIAT

Nunap immikkoortuani aqutsisut katersuuffiat tassaavoq susassa qarfiit akimorlugit suleqatigiittarfik aalajangiisinnatitaasoq. Tassunga ilaapput aqutsisut assigiimmik oqartussaassusillit. Najukkani takorluukkat isumalluutillu aallaavigalugit nunap immikkoortuini aqutsisut katersuuffiat suliniutinik pingaarnersuisusaavoq. Nunap immikkoortuani aqutsisut katersuuffiat:

- ♥ Suliniutit pillugit anguniagassiissaaq
- ♥ Najukkami pisariaqartitat isumalluutillu aallaavigalugit suliniutinik pingaarnersuisissaaq
- ♥ Kommunalbestyrelsimit tapersorsorneqarnissamik qulakkeerinnissaaq

Suliniutit najukkami nunallu immikkoortuani qularnaarnissaannut tunngatillugu susassa qarfiit akimorlugit suleqatigiittarfiit pingaaruteqangaarput. Taamaattumik susassa qarfiit akimorlugit pitsaaliuinermit suliniutit inatsisitigut qanoq pitsaanerpaamik tapersorsorneqarsinnaanersut misissorneqassaaq.

ILAASORTAT

Kommunimi/nunap immikkoortuani aaqjissuussaaneq apeqqutaalluni ilaasortat katiterneqartarput, aamma ima isikkoqarsinnaasarput:

- ♥ Kommunimi pisortaaneq
- ♥ Isumaginnittoqarfimmi pisortaaneq/pisortaq
- ♥ Atuarfeqarfimmi pisortaaneq/pisortaq
- ♥ Suliffissarsiuussisarfimmi pisortaaneq/pisortaq
- ♥ Politikommissæri
- ♥ Nunap immikkoortuani nakorsaaneq/nunap immikkoortuani peqqissaasuuneq
- ♥ GUX-imi pisortaq/SPS-imi pisortaq/Majoriaq-mi aqutsisoq

NAJUKKAMI PITSAALIUINERMUT ATAATSIMIITITALIAQ

Illoqarfinni tamani najukkami pitsaaliuinermit ataatsimiititaliaqarpoq najukkami peqqissutsimik siuarsaniarluni pitsaaliuillunilu suliaqarnermik pingaarnersuiullunilu ataqatigiissarisartumik.

Najukkami pitsaaliuinermit ataatsimiititaliap suliassai:

- ♥ Nunap immikkoortuani aqutsisut anguniagassatut pingaartitatullu aalajangersarsimasaannut tunngatillugu naammassinnitarneq.
- ♥ Isumalluutinik, piffissamik aamma/imaluunniit tapersorsorneqarnermik pisariaqartitat pillugit nunap immikkoortuani aqutsisunik attaveqateqarneq.

”Inuuneq pitsaasoq tassaavoq atuarfimmi toqqissisimalluni ilikkagaqarluni atuarnissaq taavalu angajoqqaat peqatigalugit nuannaqatigisarlugit.”

ILAASORTAT:

Najukkami pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliaq assersuutigalugu ima katitigaasinnaavoq:

- ♥ Peqqissaasoq/peqqissaanermi ikiorti
- ♥ Kigutigissaasoq
- ♥ Atuarfimmi ilinniartitsisoq
- ♥ Politeeq
- ♥ Pitsaaliuinnermik siunnersorti

INUUNERITTA III-MIK INERIARTORTITSINERMI INGERLATSISUT PINGAARUTILLIT (2020-2022)

Innuttaasuni tamani meeqqat inuunerinnissaannik qulakkeerinninnissaq suliniutaavoq, suliniutillu atuunnerani ingerlatsisut naleqquttut sapinngisamik amerlanerpaat akuutinnissaat anguniagaavoq.

Inuuneritta III-mik 2020-2022 ineriartortitsinermi, suleqatigeeriaatsimik suliaqarfiusussami, ingerlatsisut uku pingaaruteqarluinnarput:

KOMMUNIT

Kommunit innuttaasunik toqqaannartumik attaveqartarlutillu kommunimi meeqqat ilaqutariillu atugarissaarnissaannut akisussaapput. Ullukkut neqeroorutit atuarfiillu, meeqqat amerlanerpaat najortagaat, kommunimut tunngasuupput.

Taamaattumik innuttaasut ulluinnarni inuunerat pillugu kommunit ilisimasaqarnerpaallutillu paasisimasaqarnerpaapput.

Aamma kommunit isumalluutaat pisinnaasaallu aallaavigalugit suliniutit amerlanerpaat atuutsinneqalissapput. Taamaattumik peqqissutsimik siuarsaanerup kommunit atugarisaannik aallaaveqarnissaa kommunillu aamma suleqataasut allat qanimut suleqatigalugit pilersaarusiornissaa pingaaruteqarluinnarpoq.

PAARISA

Paarisa tassaavoq lsumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi nuna tamakkerlugu pitsaaliuinnermut immikkoortortaqaarfik.

Paarisa paasissutissanik, siunnersuinnermik, ineriartortitsinermik, peqqissutsimik siursaalluni pitsaaliuiniarlunilu suliniutinik atuutsitsinermik ataqatigiissarinnermillu suliaqartarpoq.

Paarisa Inuuneritta III-mik atuutsitsilernerme qitiulluinnarlunilu Inuuneritta III-mik aqutsisoqatigiinnik allattoqarfittut sullissivoq.

Paarisap kommunit ingerlatsisullu allat naleqquttut suleqatigalugit Inuuneritta III-mi suleqatigeeriaatsinik suliaqarneq isumagissavaa.

Sammisat uku Paarisap suliarisartagaanut ilaapput: isumakkut peqqissuseq, timimik aalatitsineq, nerisaqarneq, angajoqqaajuneq, siusissumik iliuuseqarneq, kinguaassiuutitigut peqqissuseq kiisalu kinguaassiuutitigut innarliinernik, imminut toquttarnermik, aanngajaarniutinik tupamillu pitsaaliuineq.

Paarisap kommunit peqqissutsimik siuarsaanerit pitsaaliuiniarlunilu suliniutit Inuuneritta III-mi naleqqanut tunngassuteqartut pillugit naleqquttumik angusaqarfiulluurtussamillu siunnersuinissamik neqeroorfigissavai. Paarisa Inuuneritta III-p ukiuini siullerni Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfik suleqatigalugu naleqqat anguniarlugit suliniutit ilisimatusarnikkut uppernarsaatitallit pillugit siunnersuutinik allattorsimaffiliussaaq.

KALAALLIT NUNAANNI INNUTTAASUT PEQQISSUSAANNIK ILISIMATUSARFIK

Statens Institut for Folkesundhed-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfiup aamma Ilisimatusarfiup Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinerit aamma Atuartut peqqissusaannik misissuisitsinerit (HBSC), meeqqat atuarfianni peqqissutsimik aamma Inuunerittami suliniutinik nakkuttilliinermut qitiulluinnartut, ingerlattarpai. Misissuisitsinerit taakku marluk Aningaasaqarnermut Inatsisinit ilaannakortumik aningaasalersorneqarput.

Kommunit innuttaasunik peqqinnerulersitsiniarneranni atugarissaarnerulersitsiniarnerannilu tapersersorniarlugit Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfik kommunini peqqissutsimik siuarsaanermi ilisimatusarnikkut ilisimasunik piginnaasanillu ineriartortitsinermik suliaqartarpoq. Peqqinnerulersitsiniarluni suliaqarnermi innuttaasunik akuutitsineq aamma kulturimut naleqquttumik innuttaasunik akuutitsiniarnermik ineriartortitsineq Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfimmit assut ukkatarineqartarput.

KALAALLIT NUNAANNI TIMERSOQATIGIIT KATTUFFIAT

Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata 2030-mi Kalaallit Nunaata nunarsuarmi nunani timimik aalatitsinerpaaffiususaaneramik takorluukkamik periusissiaq saqqummersippaa.

Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata periusissiaa Inuuneritta III assigalugu suleqatigiinnikkut inuiaqatigiinnik allannguerusussutsimik tunngaveqarpoq.

Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat minnerunngitsumik Inuuneritta III-mik aallartisaanermi suleqataavoq Paarisamut pingaarutilik.

INNUTTAASUT/ILAQTARIIT

Peqqissutsimik siuarsaanermi meeqqanut tunngassuteqartuni meeqqap ilaqtariin-nut qanimullu attaveqarfigisartakkanut ilaanera innimigineqassaaq. Taamaattumik ilaqtariinnik ataavartumik oqaloqateqartarnikkut Inuuneritta III-mi suliniummik ineriartortitsinermi ilaqtariit kissaataat pisariaqartitaallu akuliutitinneqassapput.

Nunatsinni atugarissaarnermi ilaqtariit pingaartinneqarluinnarput. Ilaqtariit imminnut atasorujussuunerat misigissutsikkut nikallunganissamut illersuutitut aamma aliasoqatigalugillu nuannaaqatigisartakkatut isigineqarpoq. Taamaattumik ilaqtariit qanimullu attaveqarfigisartakkat Inuuneritta III-mi ingerlatsisut pingaar-nerpaat ilaattut isigineqarput.

Oqaaseq ilaqtariit allanngorartuullunilu naleqqussarsinnaavoq ilaqtariittullu aaqjissuussaaneermik annertusisamik tunngaveqarluni. Angajoqqaat, qatanngutit aatakkullu saniatigut qanimut attavigisartakkanut ilaasinnaapput akkakkut, atsakkut, illukkut, aataqqiikkut najukkamilu qanimut attaveqarfigisartakkat allat.

Ingerlatsisut taakku tamarmik meeqqap inuunerani ikorfartortitut issinnaapput. Meeqqat ilaasa ilaqtarsiatik imaluunniit ullukkut unnukkullu paaqqinnittarfik peroriartorfigisartik qanimut attaveqarfigisartakkatut isigisarpaat. Peqqissutsimik siuarsaanermi atugarissaarnerulersitsiniarlunilu suliaqarnermi meeqqat qanimut attaveqarfigisartagaat tamarmik tapersersornissaat pingaaruteqarpoq.

Tassa assersuutigalugu atuarfimmi peqqinnartumik nerisaqarneq timersortarnerlu pillugit ilinniartitsinermi angajoqqaat qanimullu attavigisartakkat akuutinneqasapput.

Aanngajaarniutini tupamillu atuinermik pitsaaliuinermit tunngatillugu tamanna aamma atuuppoq. Assersuutigalugu ukioqatigiit pujortartannginnissaannik isumaqatigiissuteqarnermi imaluunniit meeqqat atuartut akornganni imigassamik atuneq pillugu tunngaviliornermi ilaqtariit qanimullu attavigisartakkat suleqataapput pingaarutillit.

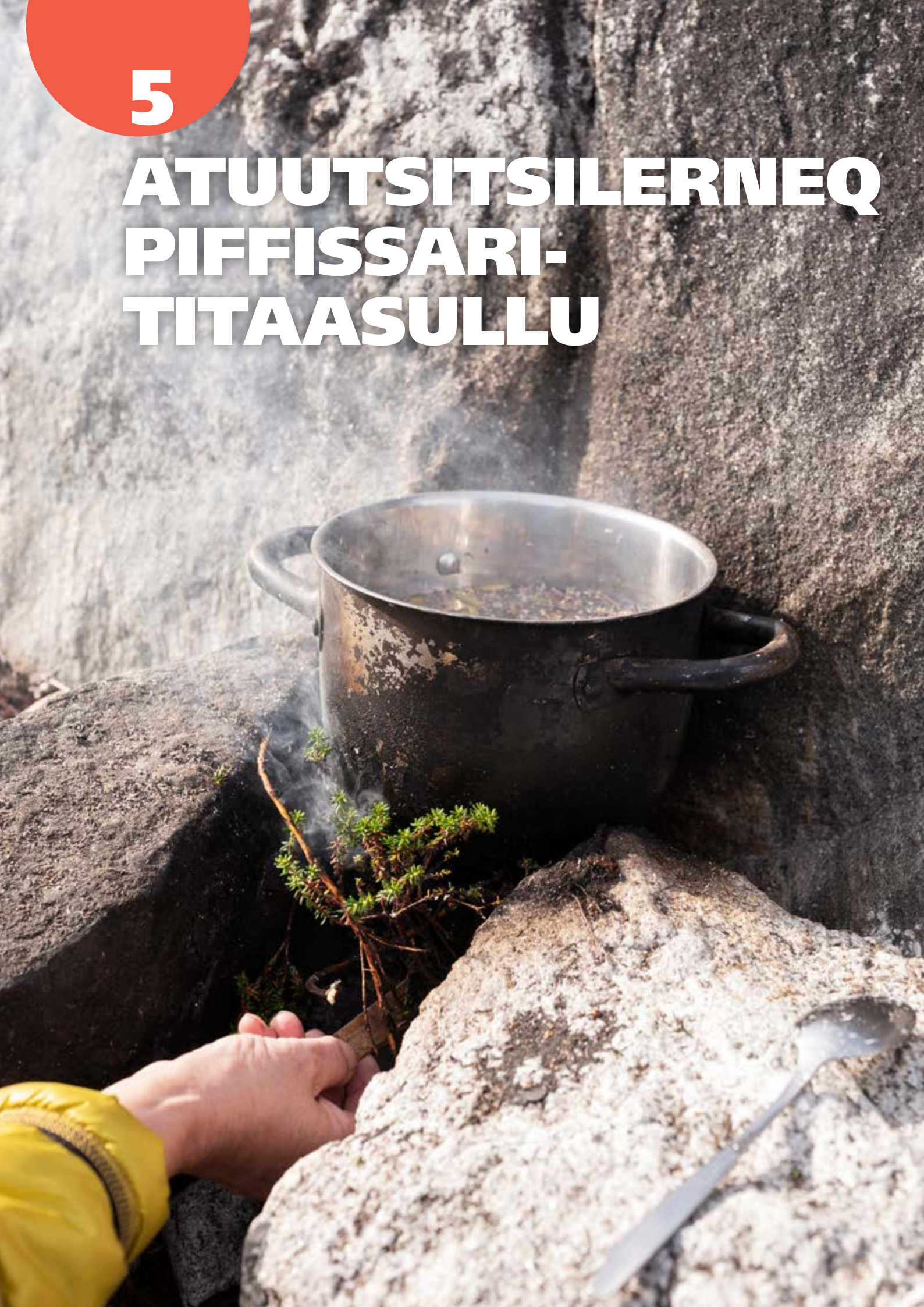
SULEQATAASUT ALLAT PINGAARUTILLIT:

- ♥ Kalaallit Nunaanni Politiit
- ♥ Peqqinnissaqarfik
- ♥ Ilinniartitaanermut susassaqarfik
- ♥ Allorfik
- ♥ Inuussutissarsiortut
- ♥ Peqatigiiffiit aamma nammineq kajummissutsimik suliaqartut

5

ATUUTSILERNEQ PIFFISSARI- TITAASULLU

INUUNERITTA III-MIK ATUUTSITSILERNEQ PINGASUNIK IMMIKKOORTOQARPOQ:

1. Oqaloqatigiinnernik suleqatigiinnernillu pilersitsineq
2. Kommunini peqqissutsimik siuarsaanermi aalajangersimasunik pilersaarusionerq atuutsitsilernerlu
3. Kommunini meeqqat peqqissusiannik atugarissaarnerannillu malittarinnineq, nalilersuineq nakkutiginninnerlu

OQALOQATIGIINNERNIK SULEQATIGIINNERNILLU PILERSITSINEQ

Inuuneritta III-mi ukiut marluk siulliit susassaqrarfiit akimorlugit suleqatigiinnermi suleqatigeeriaatsimik ineriartortitsinissaq pillugu assigiinngitsunik oqaloqateqarnermut atorneqassapput. Pitsaaliuilluni suliniutit aallartinneqareersut ingerlaneranni tamanna pissaaq, suliniutillu nutaat aallartisarneqarneranni periuseq ineriartortinneqarlunilu naleqqussarneqassaaq.

PILERSAARUSIORNEQ ATUUTSITSILERNERLU

Inuuneritta III-mi suliniutit aallartisarneqartut najukkami periarfissanik, nukittuffinik, kulturimik naleqartitanillu tunngaveqarnissaat pingaaruteqarlunnarpoq. Tamatuma saniatigut suliniutit ilisimasanik pioreersunik, naleqquttunik ilisimatusernermillu tunngaveqartunik suliniutip pitsaasumik allannguinnissaanut ilimannarluinnarneranik takutitsisunik tunngaveqassapput.

Naleqqat ataasiakkaat ataanni suliniutit pillugit kaammattuutunik allattorsimaffimik suliaqartoqassaaq. Tamanna suliniutit naleqquttut peqqissutsimik siuarsaasut atugarissaarnerulersitsisullu pillugit nutaanerpaanik ajornanngitsumik paasisaqarnissamik qulakkeerinnissaq.

Nunani issittuni suliniutit naleqquttut assersuutitut allattorsimaffimmi eqqaaneqassapput. Pingaartumik naleqartitanut, oqaluttuarisaanermut inuunermilu atukkanut tunngatillugu Kalaallit Nunaannut assingussuteqartut Alaskameersut, Canadami Nunanit Issittuneersut, Sibiriameersut nunanilu avannarlerni saamit nunaanneersut eqqaaneqassapput.

MALITTARINNINEQ, NALILERSUINEQ NAKKUTIGINNINERLU

Inuuneritta III-mi suliniutit ingerlaavartumik nalilersorneqartassapput. Najukkami paasissutissat suliami tamatumani pingaaruteqarluinnarput. Tamanna kapitali 6-imi allaatigineqarneruvoq.

OQALOQATIGIINNERNIK SULEQATIGIINNERNILLU PILERSITSINEQ

2020-2021

Isumaqatigiissuteqarluni suleqatigiinnermik pilersitsinissaq siunertaralugu Paarisap, kommunit ingerlatsisullu allat akornanni workshopit ataatsimiinnerillu.

Innuttaasut - aamma meeqqat- oqaloqatigiinnermi pingaaruteqarput.

Suliniutip atuunnerani tamarmi suleqatigiinnernik ingerlaavartumik pilersitsisoqartassaaq.

KOMMUNINI PEQQISSUTSIMIK SIARSAANERMILU PILERSAARUSIORNEQ ATUUTSITSILERNERLU

2021

Naleqqani tamani suliniutinut ilisimatusarnernik tunngaveqartunut kaammattuutit pillugit allattorsimaffimmik saqqummersitsineq.

Taakku Paarisa aamma Inuuneritta III-mik aqutsisoqatigiit suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Ilisimatusarfimmit suliarineqassapput.

2021-2030

Oqaloqatigiinneq pingaarnersiunerlu tunngavigalugit kommunini ataasiakkaani peqqissutsimik siarsaaneq tapersorneqarlunilu aallartinneqassaaq.

Suliniutit aalajangersimasut kommunimiit kommunimut aamma illoqarfimmiit nunaqarfimmut allaanerussaapput.

Innuttaasut tunngavigalugit peqataasunik pingaartitsilluni peqqissutsimik siarsaanermi tapersuisumik qulakkeerinnittussamillu ilisimatusartut suliaqartartullu pitsaanerusumik suleqatigiilernissaannik pilersitsineq.

Takussutissiaq 2: Inuuneritta III-mut piffissarititaasut.

MI AALAJANGERSIMASUNIK

KOMMUNINI MEEQQAT PEQQISSUSIANNIK ATUGARISSAARNERANNILLU MALITTARINNINEQ, NALILERSUINEQ NAKKUTIGINNINNERLU

2020

Meeqqat peqqissusiat atugarissaarnerallu pillugit paasissutissaate-qarfimmik pilersitsinissamut periarfissat qulaajarneqassapput.

2020-2030

Suliniutit tamarmik ingerlaavartumik uppersarnerneqartarlutillu nalilersorneqartassapput, aamma peqqissusimik siuarsaaneq ilisimatusarnermik tunngaveqassasoq anguniarneqassaaq. Najukkani kommuninilu paasissutissat suliami tamatumani pingaaruteqarput.

Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinikkut nakkutilliineq

2022: Atuartut peqqissusaannik misissuisitsineq.

2024: Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsineq.

2026: Atuartut peqqissusaannik misissuisitsineq.

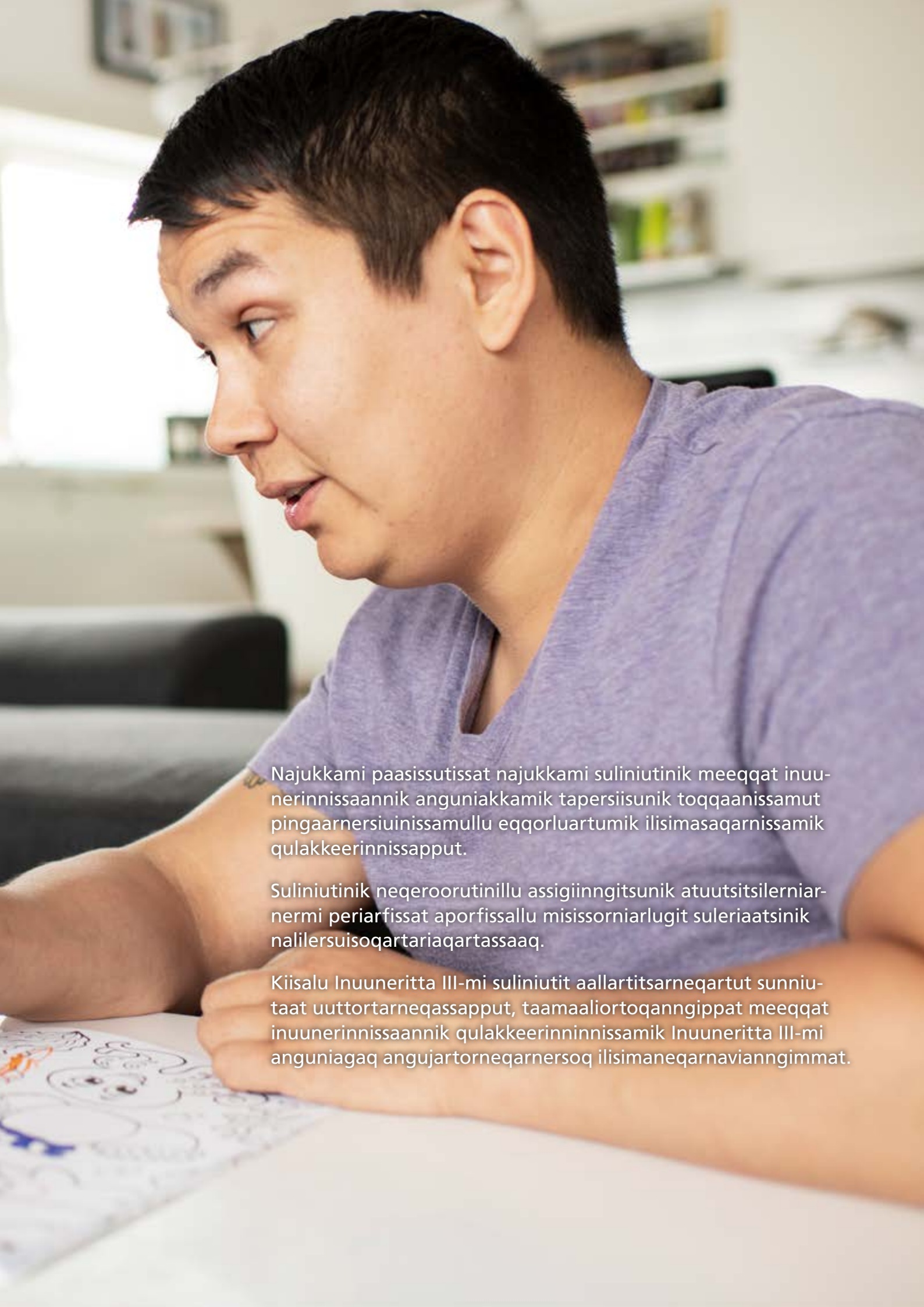
2030: Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsineq.

Susassaqrarfiit akimut suleqatigiinnissaannik tapersiisumik inatsiseqarnissaq qulakkeerniarlugu inatsisit najukkami peqqissusimik siuarsaaniarluni pitsaaliuiniarlunilu suliamik aalajangiisuusut qissiminnissaat pisariaqarpoq.

6

PAASISSUTISSAT NALILERSUI- NERLU

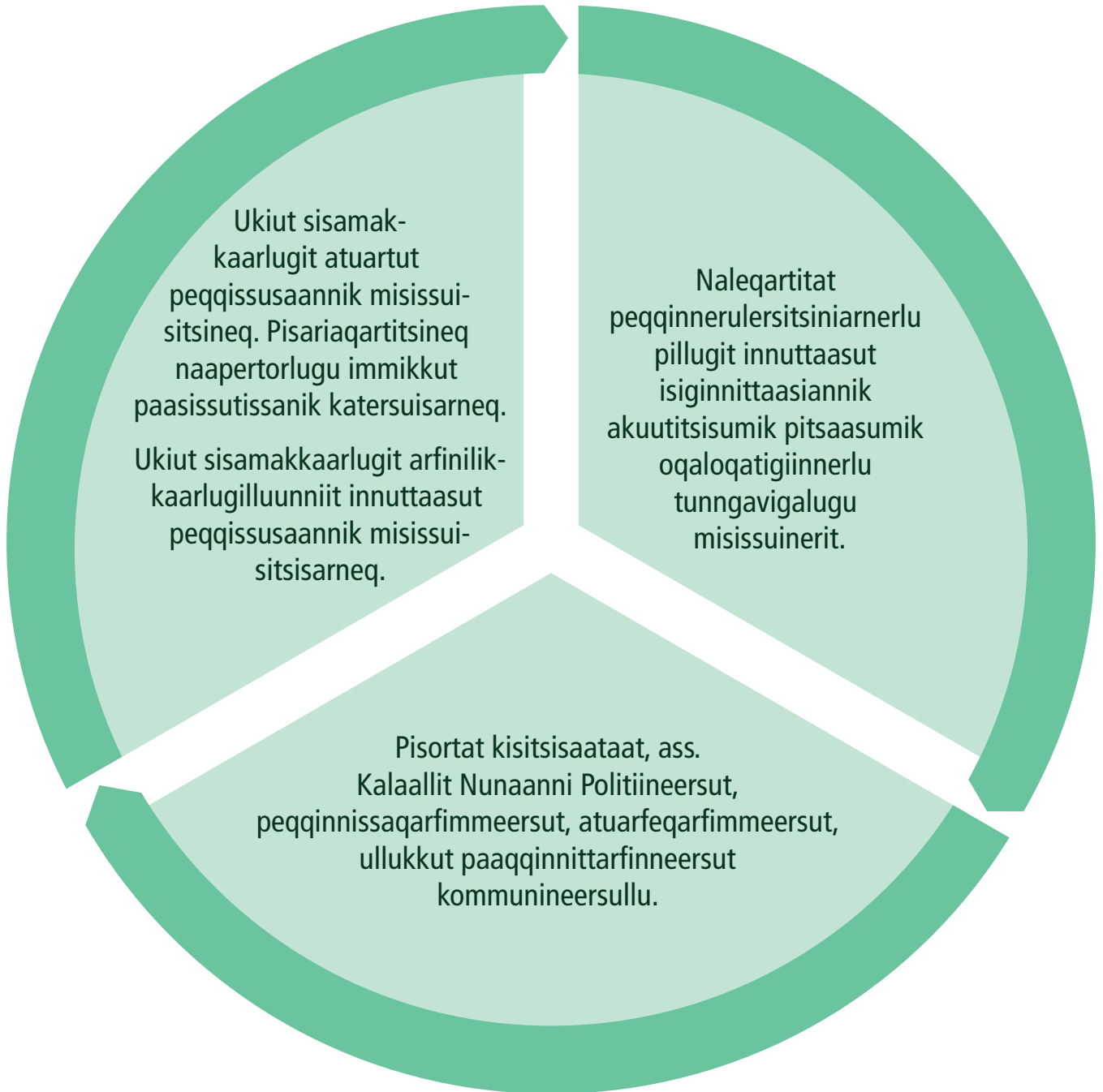
Najukkami paasissutissat najukkami suliniutinik meeqqat inuunerinnissaannik anguniakkamik tapersiisunik toqqaanissamut pingaarnersiuinissamullu eqqorluartumik ilisimasaqarnissamik qulakkeerinnissapput.

Suliniutinik neqeroorutinillu assigiinngitsunik atuutsitsilerniarnermi periarfissat aporfissallu misissorniarnilugit suleriaatsinik nalilersuisoqartariaqartassaaq.

Kiisalu Inuuneritta III-mi suliniutit aallartitsarneqartut sunniutaat uuttortarneqassapput, taamaaliortoqangippat meeqqat inuunerinnissaannik qulakkeerinninnissamik Inuuneritta III-mi anguniagaq angujartorneqarnersoq ilisimaneqarnaviangimmat.

INUUNERITTA III-MI PAASISSUTISSANIK AALLERFIIT

Paasissutissanik aallerfiit pingaarutillit peqqissutsimik siuarsaaniarluni nakkutiginninnermut atorneqartartut Takussutissiami 3-mi takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 3: Paasissutissanik aallerfiit peqqinnerulersitsiniarluni suliamik nakkutiginnissinnaasut.

ATUARTUT PEQQISSUSAANNIK MISISSUISITSINEQ

Atuartut peqqissusaannik misissuisitsineq tassaavoq meeqqat peqqissusaat pissusilersortarnerallu pillugit apeqqutinik immersugassaq nunani tamalaani atornerqartartog. Arlalinnik siunertaqarpoq: Ilaatigut meeqqat inuusuttullu peqqissusaannik, qanoq issusaannik peqqissutsikkullu pissusilersortarnerannik malittarinninnissaq, ilaatigut najukkami peqqissutsimik siursaaniarluni suliniutinik pitsanngorsaannissaq ilaatigullu ilisimatusarnermut tunngaviliinissaq. Misissuisitsineq ukiut sisamakkaarlugit nunani nunallu immikkoortuini 48-ni ataatsimut ima taaguuserlugu "Health Behavior in School-Aged Children" (HBSC) ingerlanneqatarpoq.

Kalaallit Nunaat HBSC-mi 1994-imiilli peqataasarpoq. Kingullermik 2018-imi misissuisitsisoqarpoq. Misissuisitsisoqareeraangat tamatigut atuarfiit pillugit nalunaarusiat atuarfinit peqataasunut aamma kommunit pillugit nalunaarusiaq nunatsinni kommuninut tallimanut nassiuunneqartarput. Tamatuma saniatigut nuna tamaat pillugu nalunaarusiortoqartarpoq, aamma WHO suleqatigalugu nunat tamalaat pillugit nalunaarusiortoqartarpoq.

INNUTTAASUT PEQQISSUSAANNIK MISISSUISITSINEQ

Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsineq tassaavoq nunatsinni inuusuttunik inersimasunillu misissuineq. Statens Institut for Folkesundhed-ip Steno Diabetes Center Copenhagen suleqatigalugu Namminersorlutik Oqartussat sinnerlugit misissuineq ingerlattarpaa. Innuttaasut peqqissusaat napparsimasarnerallu kiisalu piffissap ingerlanerani peqqissutsip napparsimasarnerullu ineriartorerisa qulaajarnerisigut innuttaasut peqqissusaasa killiffilersornissaat pingaarnertut siunertarineqartarpoq. Taamaaliortoqartarpoq paasisat siusinnerusukkut innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinerni paasisanut sanillersuunnerisigut. 1993-1994-imi, 1999-2001-imi, 2005-2010-imi, 2014-imi kingullermillu 2018-imi misissuisitsisoqarpoq. Ukiut sisamakkaarlugit arfinilikkaalugilluunniit misissuisitsisoqartarpoq.

MEEQQAT PEQQISSUSAAT ATUGARISSAARNERALLU PILLUGIT PAASISSUTISSAASIVIK

Pisortaqarfinit paasissutissat, ilaatigut meeraaqqerisunit, kigutigissaasunit peqqinnissaqarfimmilu meeqqanik misissuinerit paasissutissat, atorlugit 2020-mi meeqqat pillugit paasissutissaasivimmik pilersitsiniarluni sulineq aallartinneqassaaq.

Nalunaarsuisarnermik tunngaveqartumik meeqqat peqqissusaat atugarissaarnerallu pillugit paasissutissalimmik paasissutissaasiveqarnej suliniutit maanna ingerlasut nalilersornissaannut pingaarnersiornissaannullu ilisimasaqarluarnissaq qulakkeerneqassaaq. Paasissutissaasivik meeqqat peqqissusaat atugarissaarnerallu ukiumiit ukiumut qanoq ineriartortarneranik nakkutiginninnissamut atornerqarsinnaavoq.

INUUNERITTA III-MUT TAKUSSUTISSAT

Inuuneritna II-p ilaatut 2014-imi innuttaasut peqqissusaannut takussutissanik arlalinnik pilersitsisoqarpoq. Taakkunannga 19-it Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinermik sinnerilu Atuartut peqqissusaannik misissuisitsinermik, toqusoqarneranut pissutaasunik Nunatsinni Nakorsaanerup nalunaarsuisarfianik Naatsorsueqqissaartarfimillu tunngaveqarput.

HBSC-mi aamma Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinermi nunatsinni innuttaasut peqqissusaannut takussutissat, ilaatigut isumakkut peqqissuseq, nerisaqarneq, pujortartarneq, imigassartortarneq, ikiaroortarneq kiisalu timimik alatitsisarneq, immikkut ukkatarineqartarput. Innuttaasut katitigaaneranni,

nunap immikkoortuini inuuniarnikkullu atugassarititaasuni peqqissutsikkut assigiinngissutit, nappaateqalernissamut aarlerinaataasinnaasut, inooqatigiinnermi atukkat, tarnikkut qanoq issuseq napparsimariaatsillu immikkut misissorneqartarput. Misissuisitsinerit aamma iluaqutigalugit nunani allani, soorlu nunani issittuni, peqqissutsimut tunngatillugu sanillersuus-
sisoqarsinnaavoq.

Inuuneritta III-mik suliaqarnermut atatillugu takussutissanut allattorsimaffik naleqqussarneqassanersoq aamma atugarissaarnermik inuunerullu pitsaassusaanik uuttortaaniarluni nutaanik takussutissanik ilaliisoqassanersoq qissiminneqartariaqarpoq.

7

**ISUMAGINNIN-
NERMUT, ILINNI-
ARTITAANERMUT
PEQQISSUTSI-
MULLU SUSAS-
SAQARFIMMI
PERIUSISSIANUT
ALLANUT
ATASSUSIINEQ**

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfiup, Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup aamma Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup suleqatigiinnerannik Inuuneritta III tunngaveqarpoq.

Taamaattumik isumaginninnermut, ilinniartitaanermut peqqinnissaqarfimmullu susassaarfinni periusissiat iliuusissatullu pilersaarutit ataani eqqaaneqartut eqqarsaatigalugit Inuuneritta III ingerlanneqassaaq.

ANGAJOQQAAT MEEQQANIK SUMIGINNAASARNERAT AKIORNIARLUGU NUNA TAMAKKERLUGU ILIUUSISSANUT PILERSAARUT 2020-2030

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfiup angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu Naalakkersuisut 2020-2030 iliuusissatut pilersaarutaat saqqummersippaa.

Iliuusissatut pilersaarut ilaqutariinnut atugarliortunut tunngavoq, kisianni aamma suliniutissanik iliuusissanillu tamatigoortunik ilaqutariinnermut susassaqarfimmik tamanik pitsanngorsaasussanik imaqarpoq. Sumiginarneqarlutik peroriartortut ikiliniassammata iliuusissatut pilersaarutit pitsaaliuilluni suliniutit pitsaanerulersis-savai.

Taamatuttaaq iliuusissatut pilersaarutit sumiginnaasoqartillugu sunniuteqarluar-tumik piffissarlu eqqorlugu tapersersuisoqarnissaa qulakkiissavaa. Kommunit pisariinnerusumik allaffissornissaannut ikiornerisigut ilaatigut tamanna angune-qassaaq. Iliuusissatut pilersaarutit qulakkiissavaa ilaqutariinnermut susassaqarfiup immikkoortui siunissamut qulakkeerneqarlutillu ineriartortinneqarnissaaq.

Inuuneritta III iliuusissatut pilersaarutit suliniutissartaasa eqqortumik tunngave-qarnissaannut aamma atugarissaalersitsiniarnerup peqqissutsimillu siuarsaanerup tamatigoortuunissaasa ukkatarineqarnissaannut taperseeqataassaaq.

ILAQUTARIIT PILLUGIT POLITIKKI

Suliniutini tamani ilaqutariit ataatsimut qanoq isiginerullugit sulisoqartassanersoq Naalakkersuisut ilaqutariit pillugit politikkiata erseqqissassavaa. Tamanna isuma-ginninnermut susassaqarfimmi atuutiinnarnani aamma peqqinnissaqarfimmut su-sassaqarfimmi, ulluklut paaqqinnittarfinni, atuarfinni, suliffissarsiuussisarnermut ineqarnermullu susassaqarfimmi atuutissaaq.

Naalakkersuisut ilaqutariinnermut susassaqarfimmi pingaarnertut anguniagaat ilaqutariit pillugit politikki allaatigineqarput. Taanna siunnerfimmik, oqaatsinik assigiissunik sakkussanillu assigiissunik susassaqarfinnit tamanit atorneqarsin-naasunik taamaalillutillu suliniutini ataqatigiinnerulersitsisussanik pilersitsinnermut iluaqutaassaaq.

KILLILIISA

Killiliisa tassaavoq 2018-2022 kinguaassiuutitigut innarliisarnerit akiorniarlugit Naalakkersuisut periusissiaat. Pitsaasunik allannguinnissaq kinguaassiuutitigullu innarliisarnerit amerlassusaasa ikilisinnissaat periusissiami siunertarineqarpoq.

Periusissiami sammisat pingaarnert arfiniliupput: paasissutissanik/ilisimasanik avitseqatigiinneq, pitsaaliuineq, susassaqrarfiit akimorlugit suleqatigiinneq, innarlerneqartut qanigisaasullu, najukkami innuttaasut aamma kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliortutut pissusilersortut. Sammisani pingaarnerni tamani suliniutit ataatsimut isigisut, siunissamik eqqarsaatiginnittut najukkamilu tunngaveqartut allaatigineqartarput.

Killiliisa Inuuneritta III-mi meeqqat inuunerissuunissaannik anguniagaq taperserneqarpoq.

ILINNIARTITAANERMUT PILERSAARUT

Naalakkersuisut ilinniartitaanermut periusissiaanni ilinniartitaanerup susassaqrarfiisa iluani assigiinngitsuni Naalakkersuisut takorluugaat anguniagaallu allaatigineqarput: suli atualinngitsut, meeqqat atuarfiat, ilinniarnertuunngorniarfiit qaffasinerusumillu ilinniarfiit.

Ilinniartitaanermut periusissiami takorloorneqarpoq amerlanerusut ilinniarusunerminnik ilinniakkaminnillu nammassinninnissamat sakkussanik pissarsinissaminik piviusunngortitsissasut.

Naalakkersuisut ilinniartitaanermut pilersaarutaat tassaavoq iliuusissatut pilersaarut Naalakkersuisut Ilinniartitaanermut periusissiaat tunngavigalugu suliniutinik aallartisarusunneqartunik erseqqissaasoq. Ilinniartitaanermut pilersaarummi ilaattigut atuarfiit peqqinnerulersitsisut allaatigineqarput.

Meeqqat atugarissaarnerulernissaannik peqqinnerulernissaannillu suliaq Ilinniartitaanermut Periusissiamit, Ilinniartitaanermut Pilersaarummit aamma Inuuneritta III-mit taperserneqarpoq.

8

**NUNANI
TAMALAANI
ANGUNIAKKA-
NUT KAAMMAT-
TUUTINULLU
ATASSUSIINEQ**

Innuttaasut peqqinnerulernissaannik suliniutit allat assigalugit Inuuneritta III-mi nunani tamalaani anguniakkat kaammattuutillu qissiminneqarput.

FN-IP NUNARSUAQ TAMAKKERLUGU ANGUNIAGAI AAMMA MEEQQAT PISINNAATITAAFFII PILLUGIT ISUMAQATIGIISSUT

Inuuneritta III Kalaallit Nunaata FN-ip nunarsuaq tamakkerlugu anguniagaanik angusinissamut iluaqutaassaaq, anguniakkat pingaartumik uku eqqarsaatigineqarput: Anguniagaq 3: Peqqinneq atugarissaarnerlu, Anguniagaq 4: Ilinniartitaaneq pitsaasoq, Anguniagaq 10: Assigiinngissitaaneq minnerusoq aamma Anguniagaq 17: Iliuseqarnissamut suleqatigiinneq.

Tamanna qulakkeerniarlugu innuttaasut peqqissusaannut takussutissat Inuuneritta III-p aallartinnerani iluarsartuunneqarlutillu Naalakkersuisut FN-imut nalunaarusiarisartagaannut naleqqussarneqassapput.

FN-ip Nunarsuaq tamakkerlugu 2030-mut anguniagai

FN-ip Nunarsuaq Tamakkerlugu Anguniagai aamma FN-ip Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaa, Kalaallit Nunaanni 1993-imi atorussannngortinneqartoq, pissusissamisoortumik imminnut atassuteqarput. Inuuneritta III meeqqat inuunerinnerannut tunngaviummat suliniummik suliaqarnermi aamma Meeqqat pillugit isumaqatigiissummik eqqortitsinissaq pissusissamisuusaaq.

WHO-P PEQQINNERULERNISSAMUT ATUGARISSAARNERULERNISSAMULLU KAAMMATTUUTAI

Suliniutit siulii assigalugit Inuuneritta III-mi Naalagaaffiit Peqatigiit peqqinnissaq pillugu suleqatigiiffiata nunani tamalaani peqqissutsimik siuarsaanermut atugaris-saalersitsiniarnermullu kaammattuutaasa eqqortinneqarnissaat ukkatarineqas-saaq.

WHO-P OTTAWA CHARTER-IA (1986)

Ottawa Charter tassaavoq peqqissutsimik siuarsaaneq ilaatigut:

- ♥ peqqissutsimik siuarsaanermi politikiliornikkut
- ♥ tapersersuisunik avatangiiseqartitsinikkut
- ♥ najukkami innuttaasut pillugit suliniutinik pitsaanerulersitsinikkut
- ♥ inuttut pisinnaasanik ineriartortitsinikkut

WHO-P BANGKOK CHARTER-IA (2005)

Bangkok Charter "tamanut peqqissutsimik" pilersitsinissamik pisussaaffiliivoq. Peqqissutsimik siuarsaaneq pissaaq isumaqatigiinnikkut, iligiinnikkut, attaveqa-qatigiinnikkut suleqatigiinnikkullu, taakku peqqissutsimik atugarissaarnermillu pitsaanerulersitsiniarluni assigiimmik anguniagaqarnissamik iliuseqarnissamillu soqutigintartumik nalerisimaarnartumillu inunnik peqatigiiffinnillu ataatsimoor-titsisarput.

WHO-P HEALTH IN ALL POLICIES-IA (HIAP) (2013)

Health in All Policies tassaavoq politikkit tamarmik peqqissutsitsinnut sunniute-qarsinnaanerannut taamaalillutillu peqqissutsip politikkini tamani eqqarsaatigi-neqartariaqarneranut tunngasoq.

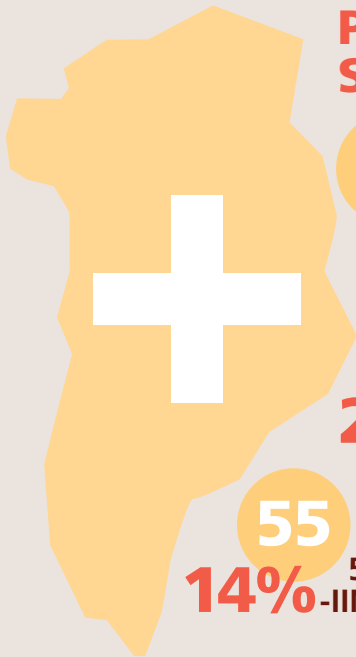
WHO-P HEALTH 2020-IA (2020)

Health 2020-mi politikikkut pingaartitat sisamat allaatigineqarput:

- ♥ Inuuneq naallugu peqqissutsimik pingaartitsineq. Kikkut tamarmik inuunertik paarisinnaassallugulu namminneq peqqissutsiminnut iluaqutaasunik eqqarsaatigilluakkanik aalajangiisinnaassapput.
- ♥ Peqqissutsikkut unamminartunik annerpaanik ukkatarinnineq.
- ♥ Peqqissutsimut aaqqissuussaq innuttaasumik qitiutitsisoq aamma innuttaasut peqqissusaat ataatsimut isigalugu pitsassuarmik qisuariapallattartunillu upalungaarsimasoqarlunilu isumalluuteqarneq.
- ♥ Illoqarfinnik mingutsitsinngitsunik avatangiisinillu tapersersuisunik qulakkeerinnineq.

**ASSILIAQ
PAASISSU-
TISSIISOQ:
PEQQISSUSER-
PUT KISITSISIN-
NGORLUGU**

PEQQISSUTSIKKUT SULLISSINERIT

5 NUNAP IMMIKKOORTUINI NAPPARSIMMAVIIT TALLI-MAASUT INNUTTAASUT **61%**-IINIK SULLISSIPPUT

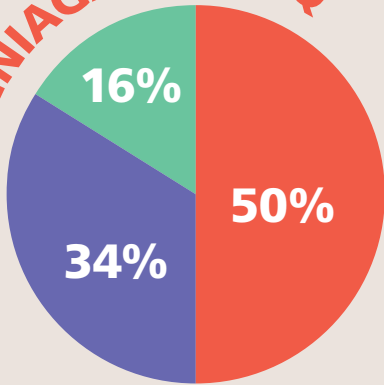
11 PEQQISSAAVIIT AQQANILLIT INNUTTAASUT **25%**-IINIK SULLISSIPPUT

55 NUNAQARFINNI NAKORSIARTARFIIT 55-IT INNUTTAASUT **14%**-IINIK SULLISSIPPUT

AGGUAQATIGIISSILLUGU INUUNEQQORTUSSUSEQ

ILINNIAGAQARNEQ

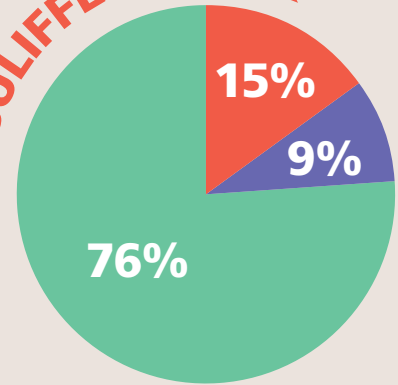
16%-it qaffasinnerusumik sivilisulaamik sivilisuumilluunniit ilinniarsimapput

34 %-it qaffasinnerusumik sivikitsumik ilinniarsimapput

50%-it ilinniagaqanngillat

SULIFFEQARNEQ

76%-it suliffeqarput

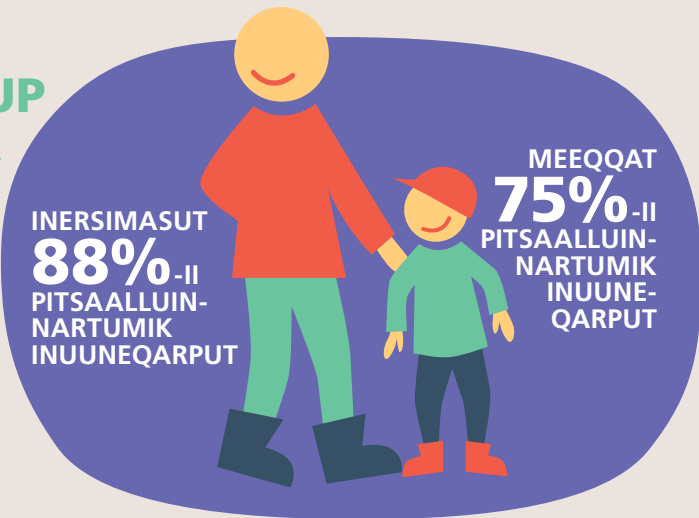
9%-t ilinniartuupput

15%-it suliffeqanngillat

INUUNERUP PITSAASSUSAA (NAMMINEQ NALILERLUGU)

INERSIMASUT **88%**-II PITSAALLUIN-NARTUMIK INUUNEQARPUPUT

MEEQQAT **75%**-II PITSAALLUIN-NARTUMIK INUUNE-QARPUPUT

KULTURI ATTAVEQARTARNERLU

KALAALIMERNGIT ATAATSIMORFILLU

MEEQQAT

66% -IISA ILAQU TTATIK
ULLUT TAMAASA
NEREQATIGISARPAAT

INERSIMASUT

75% -IISA ILAQU TTATIK
ULLUT TAMAASA
NEREQATIGISARPAAT

PINNGORTITAQ

MINNERPAAMIK SAPAA TIP-AKUNNERANUT AALISAGARTORTARPUT

INERSIMASUT: MEEQQAT:

44% **35%**

OQIMAAPPALLAARNEQ

MEEQQAT ATUALERTUT
OQIMAAPPALLAARTUT

NUUK **15%**-IT

NUNATTA
SINNERANI **29%**-IT

INERSIMASUT
OQIMAAPPALLAARTUT
(BMI +25)

59%-IT

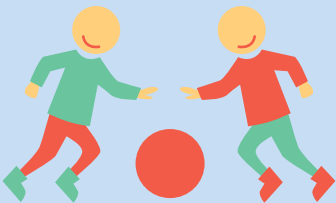
TIMIMIK AALATITSINEQ

11-12 UKIULLIT **29%**-II ULLORMUT
SIVIKINNERPAAMIK AKUNNEQ
ATAASEQ TIMIMIK AALATITSISARPUT

15-17 UKIULLIT **15%**-II ULLORMUT
SIVIKINNERPAAMIK AKUNNEQ
ATAASEQ TIMIMIK
AALATITSISARPUT

TIMERSORNEQ

9-12 UKIULLIT
TIMERSORTARPUT **62%**-II

13-15 UKIULLIT
TIMERSORTARPUT **42%**-II

INERSIMASUT
TIMERSORTARPUT **36%**-II

TIMIMIK AALATITSI- SANNGINNEQ

INERSIMASUT
AASAKKUT TIMIMIK
AALATITSINEQ AJORPUT

16%-II

INERSIMASUT
UKIUKKUT TIMIMIK
AALATITSINEQ AJORPUT

27%-II

PUJORTARTARNEQ, IMIGASSAQ, HASHI

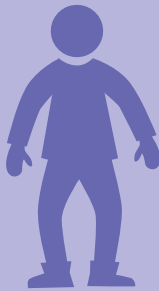

AQQANILINNIK UKIULLIT

98%-II
AALAKUUNNGI-
SAANNARSIMAPPUT

2%-II
ULLUT TAMAASA
PUJORTARTARPUT

1%-II HASHIMIK
MISILIINIKUUSIMAPPUT

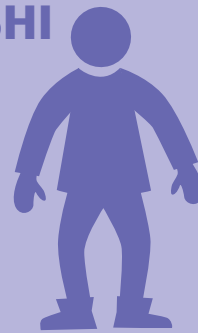

16-INIK UKIULLIT

51%-II
AALAKUUNNGI-
SAANNARSIMAPPUT

52%-II
ULLUT TAMAASA
PUJORTARTARPUT

17%-II HASHIMIK
MISILIINIKUUSIMAPPUT

INERSIMASUT

34%-II QAAMMAMMUT
MINNERPAAMIK ATAASIAR-
LUTIK ERNGUTTARPUT

52%-II
ULLUT TAMAASA
PUJORTARTARPUT

13%-II AKULIKITSUMIK
HASHIMIK ATUISARPUT

PERORIARTORNERMI ATUGARLIORNEQ

ILAQTARIIT MEERARTALLIT **39%-II** IMIGASSAMIK
AJORNARTORSIUTEQARSINNAAPPUT

INUUNERITTA III-MUT TAKUSSUTISSAT

Inuuneritta II-p ilaatut 2014-imi innuttaasut peqqissusaannut takussutissanik arlalinnik pilersitsisoqarpoq. Taakkunannga 19-it Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinermik sinnerilu Atuartut peqqissusaannik misissuisitsinermik, toqusoqarneranut pissutaasunik Nunatsinni Nakorsaanerup nalunaarsuisarfianik Naatsorsueqqissaartarfimmillu tunngaveqarput.

Inuuneritta III-mik suliaqarnermut atatillugu takussutissanut allattorsimaffik naleqqussarneqassanersoq aamma atugarissaarnermik inuunerullu pitsaassusaanik uuttortaaniarluni nutaanik takussutissanik ilalisoqassanersoq qissiminneqartariaqarpoq.

PEQQISSUSEQ ATAATSIMUT ISIGALUGU

Naalungiarsuit inunngortut 1000-it akornganni toqusartut amerlassusaat

Agguaqatigiissillugit ukiut inuuffiusartut

Peqqissutsikkut pitsaasumik imminut nalilerneq (meeqqat inersimasullu)

Pitsaalluinnartumik inuuneqarneq (meeqqat inersimasullu)

Isertitatigut naligiinnginneq (Ginikoefficient)

Peqqissutsikkut naligiinnginneq (koncentrationsindeks)

1) Pujortartarneq; 2) Erngunneq

Ineqarneq, inimi ineeqqamut ataatsimut inuit amerlassusaat

MEEQQAT INUUSUTTULLU

35-nik ukiullit piginnaaneqalersitsisumik ilinniagallit

Meeqqat atuarfiannit naammassinermit ukiup ataatsip qaangiunnerani ilinniarnermik aallartitsisut

18-init inorlugit ukioqarlutik kinguaassiuutitigut innarligaasimasut

Ukiutum imminut toquttut amerlassusaat

Innuttaasut 100.000-iuppata imminut toquttut ukioqatigiiaanut agguataarlugit

Inuusuttut ukiuni kingullerni imminut toqoriarsimanerartut

Meeqqat pimmatigineqarajuttut

IMIGASSAQ HASHILU

Imigassaq eqqunneqartoq 15-ileereersimasunut agguaqatigiissillugu

Ernguttartut (inersimasut)

Marloriarlutik arlaleriarlutilluunniit aalakoorsimasut (15-inik ukiullit)

Hashimik atuisimasut (15-nik ukiullit)

Naamaarsimasut (15-nik ukiullit)

Angajoqqaat meerallit ajoquisiinnaasumik imigassartoriaasillit (CAGE positive)

PUJORTARTARNEQ

Cigarette imusivissallu eqqunneqartut amerlassusaat

Ullut tamaasa pujortartartut amerlassusaat (meeqqat inersimasullu)

Angerlarsimaffinni pujortartarnerup killilersimaarneqarnera

NERISAT TIMIMILLU AALATITSINEQ

Inersimasut oqimaappallaarujussuurtut (BMI ≥ 30)

WHO-p innersuussutaanit nerutunerusumik qitillit (inersimasut)

Ullormut nal.ak. ataaseq timimik aalatitsineq (meeqqat inersimasullu)

Ullut tamaasa paarnanik naatitartortut (meeqqat inersimasullu)

Ullut tamaasa naatitartortut (meeqqat inersimasullu)

Sap. ak. minnerpaamik ataasiarlutik aalisagartortartut (meeqqat inersimasullu)

Sap.ak. ataasiarlutik pingasoriarlutilluunniit uumasunik miluumasunik imarmiunik nerisartut (meeqqat inersimasullu)

Ullut tamaasa sodavandimik saftimilluunniit imeruusaatitortartut (meeqqat inersimasullu)

Isumannaatsumik nerisarneq (meeqqat inersimasullu)

KIGUTIGISSAANEQ KIGUTIGISSUSERLU

Arfinilinnik ukiullit putoqanngitsunik ilarneqanngitsunillu immuttuutunik kigutillit

Kigutiginnerulernissaq anguniarlugu suliniutissatut siunniussat naapertorlugit misissuineq (OCR atorlugu meeqqanik inuusuttunillu nalunaarsuineq)

Ullut tamaasa kigutigissarneq (meeqqat)

NAJOQQUTAT ALLATTORSIMAFFIAT

- ♥ Antonovsky A. Helbredets mysterium. At magte stress og forblive rask. København: Hans Reitzels Forlag, 2003.
- ♥ Bjerregaard P et al. Qanoq ippugut? Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaat, Nuuk: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015.
- ♥ British Nutrition Foundation. Introduction to Early Life and Later Disease. England: Wiley Blackwell, 2013.
- ♥ Dube et al. Childhood abuse, household dysfunction, and the risk of attempted suicide throughout the life span: findings from the Adverse Childhood Experiences Study. *Jama* 286, 3089-3096.,2001
- ♥ Healey Akearok G et al. Exploring the Term "Resilience" in Arctic Health and Well-Being Using a Sharing Circle as a Community-Centered Approach: Insights from a Conference Workshop. *Social Sciences*, 8, 45., 2019.
- ♥ Holt D et al. Fra projekt til partnerskab - erfaringer på sundhedsområdet. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU og Copenhagen Business School, 2019.
- ♥ Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Ilinniartitaaneq. Siunissatsinnut matuersaat. Naalakkersuisut Ilinniartitaanermut periusissiat. Nuuk: Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2015.
- ♥ Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Naalakkersuisut Ilinniartitaanermut pilersaarutaat II. Nuuk: Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2019.
- ♥ Ingemann C, Larsen CVL. Midtvejsevaluering af Inuuneritta II. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2018.(Gennemført i 2017)
- ♥ Inuit Tapiriit Kanatami. Social determinants of inuit health in Canada. Ottawa: Inuit Tapiriit Kanatami, 2014.
- ♥ Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Ilaqutariit pillugit politikkiat. Nuuk: Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, 2020.
- ♥ Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissanut pilersaarut 2020-2030. Nuuk: Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, 2019.
- ♥ Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Killiliisa. Naalakkersuisut kinguaassiutitigut atornerluineq akiorniarlugu periusissiat 2018-2022. Nuuk: Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, 2018.
- ♥ Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat. Periusissiaq 2023. Nuna ataatsimoorusamik anguniagalik. Nuuk: Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat, 2020.
- ♥ Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat. Takorluugaq 2030. Nunarsuarmi timimik aalatitsinerpaaq. Nuuk: Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat, 2020.
- ♥ Koushede V. Mental sundhed til alle. ABC i teori og praksis. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2018.

- ♥ Larsen CVL et al. Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Misissuisitsineq 2018. Inuunermi atugassarititaasut, inooriaaseq peqqissuserlu. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2019.
- ♥ Meeqqat pisinnaatitaaffiit sullissivik MIO. Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaannik Kalaallit Nunaanni piviusunngortitsiniar-nissamut nuna tamakkerlugu iliuusissamik pilersaarutissamut meeqqat inassuteqaataat. Nuuk: MIO, 2019.
- ♥ Namminersornerullutik Oqartussat. Inuuneritta - Innuttaasut peqqissuunissaannut Naalakkersuisut periusissaat anguniagassaallu 2007 – 2012. Nuuk: Namminersornerullutik Oqartussat, 2007.
- ♥ Niclasen B. HBSC Greenland. Data fra Skolebørnsundersøgelsen 2018. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2019.
- ♥ Paarisa allallu. Suliffiit Peqqissunut. Isumassarsiatsialaat. Nuuk: Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik, 2020.
- ♥ Paarisa allallu. Suliffiit Peqqissut - Suliniummi misiliutitut ukiuni pingasuni ingerlanneqar-tumit misilittakkat. Nuuk: Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik, 2020.
- ♥ Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. Inuuneritta II. 2013-imiit 2019- imut innuttaasut peqqissuunissaannut Naalakkersuisut periusissaat anguniagaallu. Nuuk: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2012.
- ♥ Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik. Killiliisa. 2019-imi ukiumoortumik nalunaarusiaq. Nuuk: Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik, 2020.
- ♥ Reimer Tróndheim, G. A. Den moderne grønlandske familie. Tidsskrift for forskning, fagkritik og teoretisk debat, 2012.
- ♥ Socialstyrelsen. Vidensportalen på det sociale område. Odense: 2019. Innersuussut una toorlugu takuneqarsinnaavoq: <https://vidensportal.dk/voksne/civilsamfund/partnerskaber/partnerskaber> aamma <https://vidensportal.dk/voksne/civilsamfund/samskabelse>
- ♥ Sundhedsstyrelsen. Terminologi. Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed. København: Sundhedsstyrelsen, 2005.
- ♥ Unicef. Meeqqat pisinnaatitaaffii meeqqanut paasiuminarsarlugit. Nuuk: 2019. Innersuussut una toorlugu takuneqarsinnaavoq: <https://www.unicef.gl/meeqqat-pisinnaatitaaffii-meeqqanut-paasiuminarsarlugit/>
- ♥ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. The 17 Goals. New York: 2020. Innersuussut una toorlugu takuneqarsinnaavoq: <https://sdgs.un.org/goals>
- ♥ Vallgård S. Hvad er sundhedsfremme? En analyse af begrebet og styrings-mekanismerne. København: Tidsskrift for Forskning I Sygdom Og Samfund, 3, 2005.
- ♥ Vestbo J et al. Forebyggelse af børn og unges rygning. Hvad virker? København: Vidensråd for Forebyggelse, 2018.
- ♥ World Health Organization. Health in all policies. Helsinki Statement. Framework for Country Action. France: World Health Organization, 2014.
- ♥ World Health Organization. Health 2020. A European policy framework and strategy for the 21st century. Copenhagen: World Health Organization, 2013.

Inuuneritta